

WORLD POLITICS

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

Print Issn: 2383-0123

Online Issn: 2538-4899

Mass litigation settlement techniques and existing doctrine and practice in the international investment arbitration system

Hamid Bazrpach * *Corresponding Author* Associate Professor, Department of Law, Islamic Azad University, Karaj Branch, Karaj, Iran. Email: hamid.bazrpach@iau.ac.ir

Article Info

Article Type:

Reserch Article

Keywords:

Foreign investment,
International
companies,
United States,
Türkiye,
Arbitration.

Article history:

Received May 15, 2024
Received in revised form
August 20, 2024
Accepted September 14,
2024
Published Online
September 21, 2024

ABSTRACT

With the expansion of international investment, arbitration institutions have become increasingly efficient and impartial mechanisms for resolving disputes between foreign investors and host states. In recent years, multifaceted economic, political, and social crises have contributed to the emergence of more complex disputes involving multiple individual claimants of diverse nationalities against states. Within this context, the concept of "mass investment claims" has emerged, referring to the simultaneous filing of multiple claims stemming from a common origin. This study, using a descriptive-analytical method and based on library sources, examines the legal foundations, structural features, and challenges of addressing such claims within the international investment arbitration system. Findings indicate that although mass claims mechanisms may enhance efficiency and reduce costs, they raise serious concerns regarding fair trial standards, claimant eligibility, and the absence of uniform procedural rules. These challenges highlight the need for reform and the development of more coherent frameworks in international investment arbitration.

Cite this Article: Bazrpach, H. (2024). Mass litigation settlement techniques and existing doctrine and practice in the international investment arbitration system. *World Politics*, 13(2), 221-254.

doi: 10.22124/wp.2025.29565.3466

© Author(s)

Publisher: University of Guilan

DOI: 10.22124/wp.2025.29565.3466

1. Introduction

The expansion of international investment has significantly enhanced the role of arbitration institutions in resolving disputes between foreign investors and host states. These institutions have evolved into reliable and neutral forums that foster investor confidence and ensure legal protection. However, the growing occurrence of global economic, political, and social crises has led to a new category of disputes involving large groups of individual claimants from different nationalities opposing a single state. This development has given rise to "mass claims"—cases involving numerous investors with similar grievances stemming from a common set of facts. Given the unique nature of these disputes, arbitration forums have begun to explore innovative approaches to resolve them efficiently while still adhering to the core principles of international investment arbitration. The *Abaclat v. Argentina* case, brought by Italian investors, marked a significant shift in this area, paving the way for mass arbitration procedures. Yet, the approach remains underdeveloped and continues to face criticism regarding legitimacy and procedural consistency.

2. Theoretical Framework

Because mass claims are relatively new in international investment arbitration, there is no uniform procedural framework to govern them. Instead, current approaches are largely shaped by arbitral practice and expert opinion—most notably in the *Abaclat* case. This paper first outlines the general procedural techniques applicable to mass claims, followed by an in-depth examination of each method and its legal basis. BITs often require a cooling-off period of three to six months, during which parties attempt to settle disputes amicably. Investors must typically provide written notice to the host state, detailing the dispute and requesting negotiations. Under ICSID, arbitration begins with a formal request submitted to the Secretariat, outlining the dispute and confirming both parties' consent to arbitration. While ICSID does not impose a specific time limit for filing, the tribunal is formed once the request is accepted, and arbitrators are selected. These procedural foundations are essential to understanding how mass claims are managed under current international arbitration frameworks.

3. Methodology

This research applies doctrinal legal analysis based on case law, treaty interpretation, arbitration rules, and scholarly commentary on mass claims arbitration.

4. Results & Discussion

Mass claims present complex procedural and legal challenges due to the large number of claimants and the commonality of their claims. Unlike traditional investor-state disputes, mass arbitration requires procedural innovations to maintain both efficiency and fairness. One major issue is whether arbitral tribunals have the inherent authority to regulate mass claims, or whether they require explicit agreement from all parties involved. The *Abaclat* case set a controversial precedent

by allowing more than 60,000 claimants to jointly bring a claim against Argentina under ICSID rules. While the tribunal permitted the proceedings, the decision raised concerns about consent, jurisdiction, and procedural rights. Nevertheless, mass arbitration offers practical benefits, including consistent rulings and reduced litigation costs. It also encourages legal predictability by building on prior arbitral decisions. Technological tools—such as case management software and digital submissions—further improve the administration of mass proceedings. However, tribunals must ensure that individual claimants are not deprived of their procedural rights in the interest of efficiency. The study finds that while current practices offer a viable solution to mass disputes, they lack procedural uniformity. The legitimacy and enforceability of mass arbitration awards still face scrutiny, and without clearer guidelines, arbitral bodies may struggle to maintain consistency. Nonetheless, mass claims arbitration is likely to expand, particularly in cases involving systemic state conduct, such as expropriation or mass contract breaches, that affect a broad group of investors.

5. Conclusions & Suggestions

Mass claims arbitration refers to a specialized process in which numerous claimants, each with distinct but similar claims, jointly pursue arbitration against a state. The large volume of claims makes individual proceedings impractical, and collective resolution becomes a necessity. This form of arbitration is emerging as a response to increased globalization, cross-border investment, and the growing reliance on arbitration clauses to manage legal risk. This study concludes that mass arbitration contributes significantly to investor protection by enhancing procedural predictability and limiting contradictory awards. Moreover, it supports international investment by offering efficient, scalable dispute resolution. Prior case law can guide future tribunals, creating a consistent body of jurisprudence. Technological advancements also play a critical role by streamlining submissions, communication, and evidence sharing. However, the use of mass arbitration is best suited for cases with numerous similar claims—such as those seen in the Iran-U.S. Claims Tribunal or expropriation-related disputes. The findings suggest that while jurisprudence is evolving, several challenges remain: the absence of a codified framework, the ambiguity surrounding tribunals' authority to manage mass cases, and the risk of undermining procedural fairness. These issues must be addressed to ensure that mass arbitration becomes a more robust and credible mechanism for international investment dispute resolution. In summary, mass claims represent a promising yet underdeveloped area of arbitration that, with appropriate reforms and standardization, could greatly enhance the effectiveness and legitimacy of investor-state dispute settlement mechanisms.

سیاست جهانی

شاپا چاپی: ۲۳۸۳-۰۱۲۳

شاپا الکترونیکی: ۴۸۹۹-۴۵۳۸

Homepage: <https://interpolitics.guilan.ac.ir/>

تکنیک‌های حل و فصل دعاوی انبوه و دکترین و رویه موجود در نظام داوری سرمایه‌گذاری بین‌المللی

حمید بذریاچ *نویسنده مسئول، دانشیار گروه حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، کرج، ایران. رایانامه:

hamid.bazrpach@iau.ac.ir

درباره مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	با گسترش سرمایه‌گذاری بین‌المللی، نهادهای داوری به ابزارهایی کارآمد و بی‌طرف برای حل و فصل اختلافات میان سرمایه‌گذاران خارجی و دولت‌ها تبدیل شده‌اند. در سال‌های اخیر، بحران‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی، بستر شکل‌گیری اختلافاتی پیچیده‌تر را فراهم کرده‌اند؛ اختلافاتی که در آن اشخاص حقیقی متعددی با تابعیت‌های گوناگون علیه دولت‌ها اقامه دعوی می‌کنند. در این چارچوب، مفهوم "دعای انبوه سرمایه‌گذاری" پدیدار شده که به اقامه هم‌زمان چندین دعوی با منشأ مشترک اشاره دارد. این پژوهش با روش توصیفی-تحلیلی و بر پایه منابع کتابخانه‌ای، به بررسی مبانی حقوقی، ظرفیت‌ها و چالش‌های ساختاری رسیدگی به این نوع دعاوی در نظام داوری سرمایه‌گذاری می‌پردازد. یافته‌ها نشان می‌دهد که گرچه چنین ساختاری می‌تواند در افزایش بهره‌وری و کاهش هزینه‌ها مؤثر باشد، اما همچنان با مسائل مهمی چون تعارض با اصول دادرسی منصفانه، پیچیدگی در تعیین اهلیت خواهان‌ها و نبود رویه واحد مواجه است. این موضوع نیازمند بازنگری و توسعه قواعد موجود در داوری بین‌المللی سرمایه‌گذاری است.
کلیدواژه‌ها: سرمایه‌گذاری خارجی، شرکت‌های بین‌المللی، ایالات متحده، ترکیه، داوری.	
تاریخچه مقاله تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۲/۲۶ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۵/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۶/۲۴ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۶/۳۱	

استناد به این مقاله: بذریاچ، حمید. (۱۴۰۳). تکنیک‌های حل و فصل دعاوی انبوه و دکترین و رویه موجود در نظام داوری سرمایه‌گذاری

بین‌المللی. سیاست جهانی، ۱۳(۲)، ۲۵۴-۲۲۱. doi: 10.22124/wp.2025.29565.3466

© نویسنده(گان)

ناشر: دانشگاه گیلان

به جهت نو بودن دعاوی انبوه در نظام رسیدگی به اختلافات بین المللی سرمایه گذاری هنوز مراکز رسیدگی کننده به این نوع اختلافات، آیین دادرسی متحدالشکل و منظمی را ترتیب نداده‌اند و صرفاً تکنیک‌ها و آیین‌های دادرسی موجود بیشتر از رویه‌های قضایی و نظرات شخصی صاحب نظران به ویژه در مورد دعاوی اباکلت که اختصاصاً به آن خواهیم پرداخت، شکل گرفته‌اند. متأسفانه منابع متعددی در این بخش استفاده نشده و این امر به جهت توضیحی که گذشت می‌باشد. در این مقاله ابتدا به بحث در مورد کلیاتی در مورد انواع تکنیک‌های مورد استفاده در دعاوی انبوه خواهیم پرداخت و در گفتار بعدی به بررسی تک به تک این تکنیک‌ها و موارد آیین نامه‌ای قانونی مرتبط با هر کدام می‌پردازیم. ماده مربوط به توافق بر رسیدگی دعا در داوری، محدوده زمانی برای اتخاذ شیوه حل و فصل مصالحه آمیز توسط گروه‌ها را مقرر می‌کند تا اینکه بعد از اتمام زمان کدام یک از گروه‌ها دارای اختیار هستند تا اقدامات قانونی داوری را آغاز کنند. دوره انتظار بسته به صورت بندی شرط اطلاق پذیر معاهده از سه تا شش ماه دسته بندی می‌شود. ممکن است از سرمایه گذار خواسته شود یک اطلاعیه مکتوب به گروه میزبان طرف قرارداد تحویل دهد و جزئیات دعوی را ضمیمه کند. اطلاع از دعوی به عنوان مدرکی است که نشان می‌دهد گروه مدعی تخلف از استانداردهای حفظ BIT گام‌هایی را در جهت تذکر به گروه مقصر برمی دارند تا آنها را از وجود اختلافی باخبر کنند که با تقاضا برای مذاکره و رایزنی برای حل دعوی همراه است. در این مورد، فرستادن یک نامه توسط سرمایه گذار به دولت قبل از اقدام برای تحویل اطلاعیه مکتوب دعوی کافی است. نخستین قدم در داوری بر اساس کنوانسیون تسلیم درخواست داوری است. کنوانسیون ایکسید محدودیت زمانی برای ارجاع به مرکز در نظر نمی‌گیرد. لذا این امر به سند تنظیم شده بین طرف‌های اختلاف، مثل شرط ارجاع اختلاف به داوری وابسته است. هر دولتی که مایل به رسیدگی از طریق داوریدر نظام و کنوانسیون ایکسید است باید دادخواستی را که شامل اطلاعات مربوط به موارد موضوع اختلاف، هویت طرفین و رضایت آنان به داوری مطابق با قواعد آیین دادرسی داوری است را به دبیرکل تسلیم کند. پس از پذیرش درخواست طرفین می‌توانند داوران خود را از لیست بالقوه‌ای که از داوران در اختیار مرکز وجود دارد انتخاب کنند. داوری‌های کنوانسیون ایکسید معمولاً در خود مرکز واشنگتن انجام می‌شود، اما طرفین آزادند هر محلی را برای این کار انتخاب کنند. لازمه ارجاع اختلاف به داوری عضویت دولت میزبان و دولت متبوع سرمایه گذار در کنوانسیون ایکسید و موافقت با رسیدگی آن است. همچنین توافق طرفین نباید الزاماً

رسمی باشد. ارائه دادخواست داوری از سوی خواندمان در خصوص سرمایه گذاری تحت کنترل خارجی به مرکز و تأیید آن دادخواست از طرف خواننده با اعمال شرط ارجاع اختلاف با یکسید متضمن چنین توافقی خواهد بود تنظیم یک دعوی انبوه به خودی خود هیچ مشکلی ایجاد نمی‌کند. اولاً، بر مبنای تعداد زیاد مدعیان در مقایسه با یک دعوی کلاسیک، یک دادگاه داوری باید ترتیبات آیین نامه ای را در راستای مدیریت کردن مناسب دعوی اتخاذ کند. بنابراین مساله این است که آیا یک دادگاه داوری از جانب خود از قدرت ذاتی برای اتخاذ چنین ترتیباتی برخوردار است یا اینکه نیاز دارد شرایط توافق گروه‌ها را قبل از انجام چنین کاری برآورده کند. مسئله دوم و احتمالاً مسئله مهمتر به توانایی یک دادگاه داوری برای مدیریت کردن چنین دعوی مربوط می‌شود که شامل تعداد زیادی از مدعیان با ملاحظه حقوق آیین نامه ای گروه‌ها است. که در این مقاله به تفصیل ابعاد آن بررسی می‌شود.

۱. راه حل های کلاسیک و نوین حل اختلافات در سرمایه گذاری خارجی

حل و فصل دعاوی انبوه جدید عمده‌تاً از دعاوی کلاسیک از نقطه نظر تکنیک‌ها و روش‌هایی که استفاده می‌کنند متفاوت هستند. این استفاده شامل این موارد می‌شود: ذخیره کردن اطلاعات در کامپیوتر در مقیاس گسترده، واگذاری (وکالت دادن) کارکردهای بررسی دعاوی خاص به دبیرخانه‌ای که مسئول رسیدگی به کمیسیون است، گروه بندی دعاوی بر اساس شباهت موضوعات حقیقی و حقوقی، تصمیم گیری درباره موضوعات کلی، استفاده از تصمیماتی که دعاوی چندین مطالبه کننده را تحت پوشش قرار می‌دهد، جمع آوری شواهد به واسطه سمت و شغل، استنباط‌های مشهود، اتخاذ یک معیار تخفیف برای شواهد (عدم سخت گیری درباره اجرای قوانین یا کنترل کردن) و اتکا به روش‌های آماری. قوانین آیین نامه‌ای بسیاری از حل و فصل‌های دعاوی انبوه جدید، اگر نگوییم همه آنها، مشخصاً استفاده از حداقل برخی از این تکنیک‌های حل و فصل دعاوی انبوه را موجه می‌کنند. یک مثال بارز، بند ۷۳ قوانین موقت برای آیین نامه دعاوی UNCC (قوانین UNCC) است که پردازش دعاوی فوری (مثلاً دعاوی با ارزش قطعی کمتر از ۱۰۰ هزار دلار آمریکا) شخصی را کنترل می‌کند و این موارد را تصریح می‌کند: با در نظر گرفتن دعاوی دریافت شده تحت معیار حل و فصل سریع دعاوی فوری

(S/AC.۲۶/۱۹۹۱/۱)، آیین نامه‌های زیر که روند را تسریع می‌بخشد می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد:

(a) دبیرخانه به بررسی دعاوی شخصی می‌پردازد که تا حد ممکن با مقایسه کردن آن‌ها با اطلاعاتی که در پایگاه داده‌ها در کامپیوتر ذخیره شده، صورت می‌گیرد. نتایج تحلیل پیگاه داده‌ها توسط هیئت کارشناسان، بررسی مقابله‌ای می‌شود.

(b) با در نظر گرفتن دعاوی که نمی‌توانند به طور کامل توسط پایگاه داده‌ای که در کامپیوتر ذخیره شده اثبات شوند، اگر تعداد دعاوی زیاد است، هیئت کارشناسان می‌توانند دعاوی شخصی را بر اساس نمونه برداری با واریسی و تحقیق بعدی تنها زمانی که شرایط ایجاب کند، بررسی کنند.

(c) هر کدام از هیئت کارشناسان پیشنهادات خود را بر اساس مدارکی که ارائه شده، با در نظر گرفتن ارزیابی اولیه که مطابق با اصل ۱۴ صورت گرفته، هر نوع اطلاعات و نقطه نظرات دیگری که مطابق با اصل ۲۳ ارائه شده و هر اطلاعاتی که مطابق با اصل ۳۴ اظهار شده است، تدوین می‌کنند. هر کدام از هیئت کارشناسان به طور طبیعی پیشنهادات خود را بدون اقدامات شفاهی ارائه می‌کنند. هیئت کارشناسان ممکن است مشخص کنند که شرایط خاصی اجرای اقدامات شفاهی را با در نظر گرفتن یک دعوی یا دعاوی ویژه ایجاب می‌کند.

(d) هر کدام از هیئت کارشناسان تجدید نظر خود را از دعاوی که به آنها محول شده کامل و گزارش آنها را هر چه زودتر منتشر می‌کنند، اما این کار را دیرتر از ۱۲۰ روز از تاریخی که دعاوی مورد بحث به آنها واگذار شده انجام نمی‌دهند.

(e) هر کدام از هیئت کارشناسان گزارش خود را از دعاوی دریافت شده و دعاوی که به هر دولت یا دیگر نهادها برای هر دعوی ادغام شده پیشنهاد شده است را به صورت نوشتاری از طریق دبیر اجرایی به شورای حاکم می‌دهند. هر گزارش مختصراً دلایل پیشنهادات و میزان عملی بودن در بازه زمانی را توضیح می‌دهد و شامل جزئیات پیشنهادات با در نظر گرفتن دعاوی شخصی در درون هر کدام از دعاوی ادغام شده می‌شود.

بنابراین قوانین UNCC مشخصاً ایجاد پایگاه داده دعاوی الکترونیک و استفاده از آنها برای حل و فصل دعاوی را توجیه می‌کند (بند ۳۷ (الف))؛ روش‌های آماری به ویژه نمونه‌گیری (بند ۲۷ (ب))؛ و واگذاری کارکردهای بررسی دعاوی به دیرخانه UNCC (بند ۳۷ (ج))؛ و استفاده از تصمیماتی که دعاوی چندین مطالبه‌کننده را تحت پوشش قرار می‌دهد (بند ۳۷ (د) و (ر)). (Heskanen, 2009: 309).

بند ۸۳ قوانین UNCC استفاده از آیین نامه‌های مشابه برای دعاوی بزرگ‌تر (مثلاً دعاوی شخصی با ارزش قطعی ۱۰۰ هزار دلار آمریکا و همین‌طور دعاوی حکومتی و شرکت‌های سهامی) قید می‌کند: با در نظر گرفتن دعاوی دریافت شده تحت معیار پردازش دعاوی شخصی و نه غیر از این، دعاوی بنگاه‌ها و دیگر نهادها و دعاوی حکومت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی (S/AC.26/1991/7/Rev.1)، آیین نامه‌های زیر مورد استفاده قرار می‌گیرند:

- (a) تا حد ممکن، دعاوی با موضوعات حقیقی و حقوقی مشترک با همدیگر رسیدگی می‌شوند؛
- (b) هیئت کارشناسان می‌توانند آیین نامه‌های خاصی را اتخاذ کنند که متناسب با ویژگی، تعداد و موضوع اصلی انواع بخصوصی از دعاوی مورد بررسی است؛
- (c) هر کدام از هیئت کارشناسان تجدید نظر خود را از دعوی یا گروهی از دعاوی، کامل و به صورت نوشتاری از طریق دبیر اجرایی به شورای حاکم در ۱۸۰ روز از تاریخی که دعاوی مورد بحث به آنها واگذار شده گزارش می‌کنند، مگر برای دعاوی پیچیده یا آنهایی که به طور غیرمعمول بزرگ هستند و برای تجدید نظر دقیق‌تر که در قسمت پایین توضیح داده شده، ارجاع داده شوند. هر یک از هیئت کارشناسان پیشنهادات خود را بر مبنای اسنادی که واگذار شد و با در نظر گرفتن ارزیابی اولیه مطابق با بند ۴۱، اطلاعات و نقطه نظرانی که مطابق با بند ۳۲ و بند ۷۳ ارائه می‌شود، تدوین می‌کنند.
- (d) دعاوی که به طور غیرمعمول بزرگ یا پیچیده هستند، آنطور که درخور و مناسب است، تجدید نظر دقیق‌تری در موردشان اعمال می‌شود. اگر این طور باشد، آن گروه از کارشناسان که چنین دعوی را بررسی می‌کنند، تا آنجا که در حوزه اختیارشان باشد، می‌توانند اسناد و ارجاعات نوشتاری بیشتر یا اقدامات شفاهی درخواست دهند. در چنین مواردی فرد، بنگاه، دولت، سازمان بین‌المللی یا دیگر نهادهایی که دعوی را ارائه می‌کنند، ممکن است دعوی را مستقیماً به هیئت کارشناسان بدهند و یک وکیل یا نماینده به آنها کمک کند. هیئت کارشناسان تجدید نظر خود را از دعوی کامل می‌کنند و پیشنهادات خود را در قالب نوشتاری از طریق دبیر اجرایی به شورای حاکم در طول ۱۲ ماه از تاریخی که دعوی به آنها تحویل داده شد، گزارش می‌دهند.
- (e) هر کدام آر هیئت کارشناسان، دعاوی دریافت شده و پیشنهاد شده را در قالب نوشتاری از طریق دبیر اجرایی به شورای حاکم گزارش می‌دهند تا برای هر یک از مدعیان حکم صادر شود. هر گزارش به طور خلاصه دلایل پیشنهادات را توضیح می‌دهد.
- بنابراین بند ۸۳، کمابیش به طور صریح و روشن، گروه بندی دعاوی (بند ۳۸ (a))؛ تعیین موضوعات مشترک، به جز دعاوی که به طور غیر معمول پیچیده و بزرگ هستند (بند ۳۸ (c) و (d)) و استفاده از تصمیماتی که دعاوی چندین مطالبه کننده را تحت پوشش قرار می‌دهد، امکان پذیر می‌کند. همه این تکنیک‌ها و روش‌ها در ولع توسط هیئت متخصصانی که عضو کمیسیون بودند مورد استفاده قرار گرفت. (Heskanen, 2009: 113). به همین صورت، بخش ۳، ۱۱ از آیین نامه مقررات ۲۰۰۶/۰۵ هیئت

نمایندگان موقت سازمان ملل متحد در کوزوو ("UNMIK/REG/2006/50")، که فعالیت‌های کمیسیون تازه تأسیس دعاوی مربوط به دارایی و مالکیت در کوزوو را اداره می‌کند، این موارد را قید می‌کند: این کمیسیون می‌تواند:

- (a) دعاوی را با هدف بررسی و تصمیم‌گیری بر روی آنها، در جایی که موضوعات مشهود یا حقوقی مشترک مورد ملاحظه قرار می‌گیرند، یک پارچه و ادغام کند.
- (b) به اعضای دبیرخانه اجرایی وکالت دهد تا تجدید نظر درباره دعاوی خاص و کارکردهای تجدید نظر مشهود که تحت نظارت و تأیید نهایی کمیسیون است را توسط اعضای که مدیر دبیرخانه اجرایی به ارائه خدمات به کمیسیون گماشته است، انجام دهد.
- (c) از پایگاه داده‌های کامپیوتری، برنامه‌ها و دیگر ابزارهای الکترونیکی استفاده کنند تا تصمیم‌گیری را تسریع کند؛ و
- (d) از دیگر سنجه‌های آیین نامه‌ای که در نظر کمیسیون مناسب است استفاده کنند تا تصمیم‌گیری را تسریع بخشد

قوانین بسیاری دیگر از کمیسیون‌های دعاوی مدرن شامل قیود مشابهی است، اگرچه اغلب پیچیدگی کمتری دارند. بسته به شرایطی که دعاوی از آنها ناشی می‌شوند و طرح کلی حل و فصل، برخی از این روش‌ها ممکن است از بقیه مربوط‌تر و واردتر باشند. بنابراین، به عنوان مثال، در برنامه‌های دعاوی که به دعاوی‌ای رسیدگی می‌کنند که مدت‌ها قبل به وجود آمدند (مثل برنامه‌های دعاوی مربوط به هولوکاست و جنگ جهانی دوم) یا در شرایط مشابه جنگ که شواهد مستند از بین می‌روند یا به شکل دیگری مفقود می‌شوند و از دست می‌روند، استنباط‌های مشهود و شواهد استاندارد غیر رسمی به‌صورت ویژه به قوانین ضمیمه می‌شوند.

همچنین توافق درون‌کشوری که کمیسیون دعاوی ارتیره - اتیوپی را که بنیاد نهاد، به کمیسیون اجازه می‌دهد که تکنیک‌های پردازش دعاوی انبوه را به کار گیرد. با این وجود، در حالی که توافق درون‌کشوری و تصمیمات اولیه کمیسیون این نکته را در ذهن مجسم می‌کند که دعاوی نه فقط توسط یک حکومت علیه حکومت دیگر تنظیم و دادخواست داده می‌شوند، بلکه توسط اعضای (که شامل اشخاص حقوقی و اشخاص معمولی می‌شود) یک طرف علیه حاکمیت طرف دیگر یا نهادهایی که تحت مالکیت و کنترل طرف دیگر هستند نیز صورت می‌گیرد، در عمل، کمیسیون مشخصاً با توافق دیگر طرف‌ها عملکرد آن را برای حل و فصل دعاوی در سطح کشور به کشور محدود کرده است. این مساله همچنان

مبهم باقی می ماند که آیا به عنوان نتیجه این اعمال محدودیت، مدعیان شخصی غرامتی دریافت می کنند یا در واقع دعاوی شخصی در سطح کشور به کشور به جریان می افتد. بنابراین، عملکرد کمیسیون، بازگشت غیر معمولی را به فلسفه حمایت دیپلماتیک که متعلق به داوری درون حکومتی قرن ۱۹ است، رقم می زند.

از آنجایی که نه کنگره ICSID و نه قوانین داوری ICSID، اشاره ای به تکنیک ها و روش های حل و فصل داده های انبوه نمی کنند، این سؤال به وجود می آید که تا چه میزان چنین تکنیک ها و روش هایی می توانند در واقع در نبود یک اقتدار قانونی مشخص مورد استفاده قرار بگیرند. همانطور که در قسمت بالا به آن اشاره شد، این مساله محتملاً تا حد زیادی به این بستگی دارد که استفاده احتمالی از این روش ها و تکنیک ها در داوری ICSID موضوعات توجیه پذیری را در رابطه با حق محاکمه منصفانه به وجود می آورد. این مساله به ویژه در زمینه ICSID اهمیت ویژه ای دارد، زیرا بر خلاف کمیسیون های مدرن دعاوی بین الملل، در رسیدگی به امور قضایی در دادگاه های ICSID در زمینه دعاوی انبوه، این احتمال می رود که این دادرسی ها منحصرأً می تنی بر قراردادهای سرمایه گذاری دوجانبه (و کمتر) چندجانبه باشند، و نه مبتنی بر مصالحه و ابزار قانونی دیگر که به شکل مقتدرانه ای مساله مربوط به بدهی و سهم را حل و فصل کند. (Heskanen, 2009: 312).

۲. تکنیک های حل و فصل

تکنیک ها و روش های حل و فصل دعاوی انبوه که بیشتر از همه مورد استفاده قرار گرفتند، و موضوعاتی که استفاده از آنها ممکن است در زمینه داوری سرمایه گذاری افزایش یافته باشد، در ادامه به طور خلاصه به ترتیب توضیح داده شده اند.

بند اول: تکنیک های مقدماتی

تکنیک های مقدماتی تکنیک هایی هستند که به صورت مستقیم مورد استفاده داوران تصمیم گیرنده قرار نمی گیرد و در واقع مراحل مقدماتی محسوب می شود که توسط اشخاصی غیر داوران صورت می گیرد تا دعاوی متعدد دسته بندی شوند و روند تصمیم گیری را برای داور اسان تر و سریع تر کند.

الف - ذخیره کردن داده ها در کامپیوتر

ذخیره کردن اطلاعات مربوط به دعاوی، بخش اساسی پردازش داده های انبوه است. بدون پشتیبانی کامپیوتر، بیشتر، اگر نگوییم همه، تکنیک ها و روش های حل و فصل دعاوی انبوه با سختی قابل

ملاحظه‌ای مورد استفاده قرار می‌گیرند. بنابراین، ذخیره کردن اطلاعات در کامپیوتر، همراه با دیگر امکانات از قبیل فضای ذخیره سازی و دفتر کار کافی، کارمندان آموزش دیده به تعداد کافی، زیربنای واقعی پردازش داده‌های انبوه و همین‌طور، پیش شرط ضروری (اما نه لزوماً کافی) برای پردازش موفق دعاوی انبوه را تشکیل می‌دهد. مقیاس ذخیره سازی داده‌ها در کامپیوتر حاصل عملکرد چندین عامل است، از قبیل تعداد دعاوی که بایگانی می‌شوند، میزانی که داده‌های مربوط به دعاوی در طول پذیرش دعاوی ساختاربندی شدند (که عمدتاً به طراحی ترتیب و طرز قرارگیری دعاوی بستگی دارد) و میزان مستندسازی دعاوی. به طور کلی هرچه قدر که دعاوی ساده‌تر باشند، روند خیره کردن آنها در کامپیوتر نیز آسان‌تر خواهد بود. از نقطه نظر مدیریت اطلاعات، حداقل، شکل اصلی و کلیدی اطلاعات مربوط به دعاوی مانند هویت و آدرس مدعی، نوع دعوی و دعاوی که مطرح می‌شوند، معافیت درخواست شده، و نوع اسناد مکمل که تحویل داده می‌شوند باید در کامپیوتر ذخیره شوند. به طور ایده آل، اسناد مکمل خودشان باید فهرست بندی و به طور اجمالی بررسی شوند تا بررسی و جست و جوی الکترونیکی آنها امکان پذیر شود.

صرف نظر از ایجاد پایگاه داده برای دعاوی، حل و فصل‌های دعاوی انبوه جدید، اغلب برنامه‌های پردازش دعاوی که متناسب با خواست مشتری است را به وجود آوردند مانند دعاوی که وضعیت را پیگیری می‌کنند یا سیستم‌های ردیابی پرداخت. در شرایط خاص، به ویژه در مورد دعاوی ساده برای مقادیر ثابت غرامت یا دیگر اشکال ساده معافیت، حل و فصل‌های دعاوی به صورت الکترونیکی عملی است. در عمل، یکی از رایج‌ترین اشکال حل و فصل دعاوی که در کامپیوتر ثبت شدند، "تطبیق دادن" دعاوی است که در پایگاه داده‌های الکترونیکی دعاوی قرار دارند در مقابل شواهد که پایگاه داده‌های "مورد بررسی" را دربر دارند که این تطبیق دادن با کمک کامپیوتر صورت می‌گیرد. اگر این "مطابقت" در روند ذخیره سازی اطلاعات در کامپیوتر یافت شود، دعوی ممکن است تأیید شود یا برای بازبینی بعدی برای حکم دادن و تصمیم‌گیری درباره مزیت‌هایش انتخاب شود. همانطور که در بالا اشاره شد، درمورد UNCC، این روش مشخصاً در بند ۷۳ (a) از قوانین UNCC در نظر گرفته شد.

ذخیره سازی داده‌های مربوط به دعاوی مهم، که شامل شواهد مکمل و تأیید کننده می‌شود، صرفاً یک ابزار فنی است که نباید موضوعات مربوط به حق مکاکمه منصفانه را در زمینه ICSID به وجود آورد. با این حال، به میزانی که کامپیوتر نه فقط با هدف پردازش اطلاعات، بلکه با هدف حل و فصل دعاوی مورد استفاده قرار می‌گیرد، سوالاتی ممکن است مطرح شود. بنابراین، این مساله مورد بحث است که

به اندازه‌ای که کامپیوترها علاوه برای حل و فصل دعوی مورد استفاده قرار می‌گیرند، این مساله با کنگره ICSID و قوانین داوری ICSID ناسازگار است که تاکید می‌کند تصمیمات باید توسط هیئت کارشناسانی از داوران گرفته شوند. این که آیا این بحث ارزشمند است یا نه، عمدتاً به این مساله بستگی دارد که روند چگونه سازماندهی شده است، به خصوص از نقطه نظر تأثیری که توسط دادگاه داوری به نتایج حاصل از کامپیوتر داده می‌شود. اگر پردازش داده‌ها به کمک کامپیوتر تحت نظارت، کنترل و تأیید دادگاه داوری باشد، طبق قاعده به نظر می‌رسد مخالفت‌های جدی با این روند نباشد. چالش این قاعده یک چالش عملی است: ایجاد یک پایگاه داده برای دعاوی و گسترش دادن نرم افزار لازم که اغلب باید حداقل تا میزان مشخصی طبق خواست مشتری (سفارشی) باشد، به زمان و منابع نیاز دارد. این مساله مبهم است که آیا در حال حاضر دیوان ICSID چنین منابعی را در اختیار دارد و در واقع آیا این دیوان نقش مناسب و بجای خود را در تأمین این منابع در نظر می‌گیرد. اگر به این صورت نباشد، رویکرد جایگزینی برای دادگاه دعاوی وجود دارد تا خدمات محاسبات ضروری را بر مبنای هدف خاص (که قابل تعمیم نیست)، مثلاً منبع یابی از خارج شرکت یا سازمان و بر اساس هزینه طرف‌ها فراهم کنند.

ب - واگذاری (وکالت دادن) بازبینی دعاوی

این تکنیک خاص حل و فصل دعاوی انبوه، شامل واگذاری بازبینی دعاوی شخصی و شواهد تأییدکننده به دبیرخانه‌ای است که به کمیسیون دعاوی خدمات می‌دهد. به محض اتمام بازبینی، دبیرخانه نتایج بازبینی را به کمیسیون گزارش می‌دهد که شامل شناسایی موضوعات حقیقی و حقوقی مشترک که از دعاوی ناشی می‌شوند و ارائه پیشنهادات برای چگونگی حل کردن آنهاست. واگذاری بازبینی دعاوی اغلب به عنوان یک ابزار مقدماتی برای دیگر تکنیک‌های حل و فصل دعاوی انبوه از قبیل گروه بندی دعاوی و تصمیم گیری درباره موضوعات مشترک است.

همانند حل و فصل دعاوی که با کمک کامپیوتر صورت می‌گیرد، عملکرد واگذاری امکان پذیر بازبینی دعاوی به دبیرخانه ICSID (یا کارکنان متخصص که توسط دادگاه دعاوی بر مبنای یک هدف خاص استخدام شده‌اند) این سؤال را به وجود می‌آورد که آیا این مساله به واگذاری غیرمجاز عملکرد تصمیم گیری توسط دادگاه منجر می‌شود. بار دیگر، این لزوماً صحیح نیست، زیرا آنچه در واقع واگذار شده بازبینی دعاوی است و نه خود عمل تصمیم گیری، مثلاً به میزانی که واگذاری به بازبینی شواهد، شناسایی موضوعات حقیقی و حقوقی مشترک، گزارش دادن آنها به دادگاه داوری و ارائه پیشنهادات به دادگاه

برای چگونگی حل و فصل این موضوعات محدود می‌شود. از آنجایی که دادگاه می‌تواند تصمیم بگیرد که آیا راه حل پیشنهاد شده را قبول کند یا نه، به نظر می‌رسد این روش غیر قابل مخالفت کردن باشد. قوانین آیین نامه‌ای برنامه‌های دعاوی انبوه که مشخصاً واگذاری بازبینی دعاوی را توجیه می‌کند، این مساله را روشن می‌کند که هدف آن واگذاری کار تصمیم‌گیری نیست. بنابراین بخش ۳، ۱۱ UNMIK/REG/۲۰۰۶/۵، که کارهای KPCC را کنترل می‌کند، این موارد را مشخصاً تصریح می‌کند: کمیسیون ممکن است:

(b) به کارکنان دبیرخانه اجرایی، که توسط مدیر دبیرخانه اجرایی برای ارائه خدمات به کمیسیون تعیین شده‌اند، بازبینی دعاوی خاص و کارهای بازبینی مشهود، که تحت نظارت و تأیید نهایی کمیسیون هستند، را واگذار کند؛ (با تأکید افزوده)

به طور مشابه، برای هماهنگی بودن با کنگره ICSID، هر یک از کارهای مربوط به بازبینی دعاوی که ممکن است به دبیرخانه ICSID یا دیگر کارکنان کمکی واگذار شوند، باید تحت راهنمایی و نظارت دادگاه دآوری اعمال شود. در هر صورت، دادگاه برای اینکه بتواند کارکرد نظارتی خود را به طور موثری اعمال کند، باید حداقل یک نمونه معرف از دعاوی را مورد بازبینی قرار دهد و خود را کاملاً با موضوعات حقیقی و مشهود که از دعاوی ناشی می‌شوند، آشنا کند. تحت این شرایط، واگذاری کارهای مربوط به بازبینی، یا حداقل جنبه‌های خاصی از آنها، احتمالاً با کنگره ICSID و قوانین دآوری ICSID ناهماهنگ و مغایر است. مشکل و مانع اصلی، احتمالاً یک مسئله روان شناختی است، چرا که تکنیک واگذاری لزوماً اتکا بر تحلیل صورت گرفته توسط کارکنان کمکی را شامل می‌شود.

ج - گروه بندی دعاوی و تعیین دعاوی مشترک

گروه بندی دعاوی بر مبنای شباهت موضوعات حقیقی و حقوقی، یکی از تکنیک‌های پردازش دعویان‌بوه است که به طور عادی زیاد مورد استفاده قرار گرفته است. استفاده از آن به میزان زیادی آسان و در واقع به واسطه ذخیره سازی اطلاعات در کامپیوتر که بررسی، پردازش و گزارش کردن داده‌های دعاوی را ممکن می‌کند، امکان پذیر شده است، بعلاوه واگذاری کار بازبینی دعاوی به دبیرخانه نیز استفاده از آن را تسهیل کرده است.

در نتیجه گروه بندی، به تعداد دعاوی در قالب موضوع رسیدگی می‌شود تا در قالب دعوی که در حالی که کارآمد بودن تصمیم‌گیری را با مجاز دانستن تعیین موضوعات مشترک یا "برون یابی موضوعات مشترک" افزایش می‌دهد، تعداد تصمیماتی که قرار است گرفته شود را کاهش می‌دهد. این یک روش

تصمیم‌گیری است که کمیسیون یا دادگاه موضوعات حقیقی یا حقوقی ناشی از گروه دعوی از قبل تعریف شده را حل و فصل می‌کند تا هر دعوی به صورت تک تک. زمانی که دعوی حل و فصل شد، آن تصمیم برای همه دعوی متعلق به آن گروه که این موضوع خاص را به وجود آوردند، به کار می‌رود. در نتیجه، یک تصمیم که در سطح موضوع گرفته شد، می‌تواند تعداد زیادی از دعوی را در کلیتشان یا حداقل در بخشی (بسته به این که آیا این دعوی موضوعات حقوقی اضافی یا موضوعات مشهود را به وجود آوردند)، حل و فصل کند. استفاده عملی و حقیقی از این تصمیم در دعوی اصلی و اساسی، اغلب توسط دبیرخانه تحت نظارت و کنترل کمیسیون دعوی صورت می‌گیرد. این مساله به هیئت تصمیم‌گیری اجازه می‌دهد تا بر تصمیمات بلند پایه و انتشار راهبردهای پردازش دعوی تمرکز کنند که هدفش هم تضمین کردن شناسایی مناسب موضوعات است و هم استفاده دقیق از تصمیمات کمیسیون برای همه دعوی که موضوع مورد بحث را به وجود می‌آورند. تعیین موضوعات مشترک به طور گسترده، توسط برنامه‌های دعوی انبوه مانند UNCC و برنامه‌های دعوی کوزوو مورد استفاده قرار گرفت (Heskanen, 2009: 314).

اگر تکنیک گروه بندی برای داوری ICSID مورد استفاده قرار گیرد، آیا موضوعات مربوط به حق محاکمه منصفانه را به وجود می‌آورد؟ این مساله نمی‌تواند درست باشد. از آنجا که هر دو گروه دسترسی کامل به دعوی که موضوع مورد بحث را به وجود آورد و شواهد اصلی و از سوی دیگر فرصت مقتضی برای در اختیار داشتن اطلاعات مربوط به دعوی و موضوع را دارند، از نقطه نظر حق محاکمه منصفانه به نظر می‌رسد نکته غیر مقتضی و نامناسبی در مورد این روش خاص وجود نداشته باشد. موضوع مهم، اطمینان حاصل کردن از این مساله است که به میزانی که استفاده از تصمیم دادگاه داوری به کارکنان دبیرخانه واگذار می‌شود، این کار به طور درخور و مناسب تحت نظارت و کنترل دادگاه قرار گیرد. اگر این مساله درست باشد، این واگذاری محتملاً، به عنوان واگذاری غیر مجاز یا کناره‌گیری از عمل تصمیم‌گیری دادگاه در نظر گرفته نخواهد شد. علاوه بر این، زمانی که تعداد دعوی قابل مدیریت است و به بیش از چند صد یا چند هزار تجاوز نمی‌کند، این واگذاری ممکن است حتی ضروری نباشد.

۳. تکنیک‌های مؤثر در تصمیم‌گیری داور

این تکنیک‌ها مستقیماً مورد استفاده داور است تا او را در امر رسیدگی یاری رساند و کمک کند تا منصفانه‌ترین و عادلانه‌ترین تصمیم را بگیرد.

این تکنیک به صورت کلی مورد استفاده داوران در زمینه رسیدگی به دعاوی انبوه است که برخی از آنها در موارد دعاوی سرمایه گذاری قابل استفاده است و برخی دیگر نه، که به تفکیک به بررسی آنها خواهیم پرداخت.

الف - تصمیماتی که دعاوی چندین مطالبه کننده را تحت پوشش قرار می دهند استفاده از تصمیماتی که دعاوی چندین مطالبه کننده را تحت پوشش قرار می دهد که به جای تصمیم گیری تک تک برای هر از مدعیان، تعدادی از مدعیان را کنترل و تعیین می کند، ملازم و همراه دعاوی مشترک است و همانطور که در بالا اشاره شد، اغلب، صریحاً در قوانین آیین نامه ای کمیسیون های دعاوی جدید تأیید و پشتیبانی می شود. بنابراین، "گزارش ها و پیشنهادهای" هیئت متخصصان اعضای کمیسیون UNCC، حتی بین یک و چند صد هزار دعاوی را در بر داشت. استفاده از تصمیماتی که دعاوی چندین مطالبه کننده را تحت پوشش قرار می دهد، به طور گسترده توسط دو کمیسیون دعاوی کوزوو مورد استفاده قرار گرفت.

بدون وجود هر نوع اختیار قانونی در قوانین داوری ICSID، آیا استفاده از تصمیماتی که دعاوی چندین مطالبه کننده را تحت پوشش قرار می دهد در ICSID مجاز و موجه در نظر گرفته می شود؟ ممکن است این بحث مطرح شود که این مساله قوانین مربوط به ICSID، خصوصاً بند ۴۸ کنگره ICSID و بند ۷۴ قوانین داوری ICSID را نقض می کند. بر اساس بند ۴۸ (۳) کنگره ICSID، "حکم دادگاه باید به همه مسائلی که به دادگاه تحویل داده می شود رسیدگی کند و دلایلی که این مسائل بر آن مبتنی هستند را بیان کند. به همین نحو، بند ۴۷ (۱) (i) قوانین کنگره ICSID تأکید می کند که حکم دادگاه باید به صورت نوشتاری باشد و تصمیم دادگاه را بر هر یک از مسائلی که به آن تحویل داده می شود به همراه دلایلی که تصمیم بر اساس آن گرفته شد، در بر داشته باشد."

این که آیا این مقررات می توانند به عنوان ممانعت از استفاده از تصمیماتی که دعاوی چندین مطالبه کننده را تحت پوشش قرار می دهد در ICSID در نظر گرفته شوند یا خیر، به میزان جزئیات در پیش نویس بستگی دارد. به میزانی که این تصمیمات در واقع با "هر مساله و موضوعی که به دادگاه تحویل داده می شود و" بیان کردن دلایلی که تصمیمات بر آنها مبتنی هستند "سر و کار دارند، همانند قبل به نظر می رسد نکته غیر مقتضی درباره این روش وجود نداشته باشد. به علاوه اگر یک دعوی خاص نیاز به بحث جداگانه و مفصل تری داشته باشد، چراکه باعث ایجاد موضوعات منحصر به فرد شده باشد که توسط دیگر دعاوی در گروه شکل نگرفته باشد، هیچ مساله ای نمی تواند مانع شود که دادگاه دعاوی

چنین موضوعاتی را به ویژه در بخش خاصی از تصمیماتی که دعاوی چندین مطالبه کننده را تحت پوشش قرار می دهد، مورد ملاحظه قرار ندهد؛ در واقع این مساله کاملاً با ساختار تصمیماتی که دعاوی چندین مطالبه کننده را تحت پوشش قرار می دهد سازگار است.

ب - کشف شواهد به واسطه سمت و شغل

بسیاری از برنامه های دعاوی بین الملل، به ویژه آنهایی که مبتنی بر مدل حقوق بشر هستند، در تصمیم گیریشان فقط بر شواهد به دست آمده از گروه ها اتکا نمی کنند. بلکه شواهد مبتنی بر شغل و سمت را جمع آوری می کنند یا بر پیشنهادات خودشان تکیه می کنند. این کار اغلب شامل جست و جوی صورت گرفته توسط دبیرخانه برای دست یابی به آرشیو مناسب و دیگر منابع اسناد، هم اسناد عمومی و هم اسناد خصوصی، می شود. در نظریه، چنین روند کشف (اسناد) می تواند بسته به نوع شواهد به دست آمده، برای کمک به دبیرخانه یا مدعی علیه به کار رود؛ با این حال، در عمل، اگر شواهد اضافی پیدا شد، این کشف اغلب به حمایت از جایگاه مدعی گرایش دارد.

کشف شواهد بر مبنای سمت و شغل، مشخصاً در قوانین آیین نامه تعدادی از برنامه های جدید دعاوی انبوه، تصویب و دارای حکم رسمی شده است. بنابراین، بند هفدهم "قوانین حاکم بر روند حل و فصل دعاوی CRT-II" ("قوانین CRT-II") تصریح می کند:

CRT، باید تا بیشترین حد ممکن، از یادداشت ها و پرونده های موجود برطبق بند ۶-۳، اطلاعاتی که توسط مدعی ارائه می شود، و تا حدی که CRT مربوط می داند از دیگر منابع اطلاعات استفاده کند. دیگر منابع اطلاعات ممکن است شامل یادداشت های آرشیو دولت اطریش و بایگانی دیگر دولت ها، یادداشت های اداره رسیدگی به دعاوی هولوکاست نیویورک و گزارش های کمیسیون مستقل خبرگان سوییسی جنگ جهانی دوم (کمیسیون برگر: Bergier) و دیگر اسناد تاریخی و حقیقی در دسترس برای CRT باشد.

به همین نحو، بخش ۲، ۰۱ UNMIK/REG/2000/60 که کار کمیسیون دعاوی دارایی و مسکن در کوزوو را کنترل می کرد، این مساله را تأیید می کند:

هیئت مدیره (مثلاً دبیرخانه کمیسیون) ممکن است یک دعوی را مورد بررسی قرار دهد و شواهد مربوط به دعوی را از یادداشت های ثبت شده توسط نهاد دولتی، بنگاه یا فرد عادی به دست آورد. هیئت مدیره حق دارد تا به یادداشت ها در کوزوو که مربوط به حل و فصل دعوی با اهداف تحقیق هستند، دسترسی آزاد بدون پرداخت هزینه داشته باشد.

کشف شواهد بر مبنای سمت و شغل، قطعاً در قواعد مرسوم که به تخصیص مسئولیت اثبات ادعا مربوط می‌شود، مداخله کنترل‌کننده قابل توجهی دارد. این مساله قابل بحث و بررسی است که چنین مداخله‌ای تنها می‌تواند در برنامه‌های دعاوی نشئت گرفته از حقوق بشر موجه در نظر گرفته شود که مدعیان مشکلات مهمی در دسترسی به شواهد دارند که پیامد جابه‌جا شدن (شواهد) است یا اغلب، شواهد مربوط از بین رفته یا مفقود شده است. بیشترین برنامه‌های دعاوی که مربوط به هولوکاست هستند و برنامه‌های دعاوی در شبه جزیره بالکان، برای این مدل مناسب هستند و در واقع در این برنامه‌ها است که کشف شواهد بر مبنای شغل و سمت مکرراً مورد استفاده قرار گرفته است. این برنامه‌ها توسط منطق یک خط مشی عمومی محکم به جریان می‌افتند تا به جای عدالت آیین نامه‌ای صرف، اسناد را فراهم کنند و دقت نتیجه به دست آمده مهم‌تر از بی طرفی آیین نامه‌ای است.

استفاده از تکنیک‌های طرفدار مداخله مانند کشف (شواهد) بر مبنای شغل و سمت در ICSID، احتمالاً به میزان زیادی مشکوک تلقی می‌شود. گردآوری شواهد توسط دبیرخانه ICSID که مبتنی بر پیشنهاد خودشان است، حتی در مقیاس دعاوی سرمایه‌گذاری انبوه با نقش دبیرخانه تحت قوانین کنگره ICSID و قوانین داوری ICSID ناهماهنگ در نظر گرفته می‌شود. همچنین به نظر می‌رسد هیچ خط مشی قانونی الزام‌آوری برای چنین مداخله‌ای توسط اصلاحیه به قوانین داوری ICSID یا مشابه آن وجود نداشته باشد. در حالی که حق مالکیت خصوصی عموماً به عنوان حقوق بشر بین الملل تلقی می‌شود، احتمالاً بعید است که هدف داوری ICSID، حتی در مقیاس دعاوی سرمایه‌گذار انبوه، با عنوان اجرای حقوق بشر بین الملل مورد بحث قرار گیرد. در واقع خود کنگره ICSID، هدف اصلی خود را "همکاری بین المللی برای توسعه اقتصادی"، تعریف می‌کند و اغلب قراردادهای دوجانبه سرمایه‌گذاری به همین نحو برای ارتقای "همکاری اقتصادی بیشتر" و "به جریان انداختن گردش مالی دارایی شخصی" طراحی شده‌اند.

ج - فرضیات مشهود

بسیاری از برنامه‌های اخیر دعاوی بین الملل، فرضیات مشهود خاصی را اتخاذ کرده‌اند که درباره شرایطی است که خسارت یا فقدان شواهد در ان اتفاق افتاده یا درباره مقدار دعوی هستند. بنابراین، به عنوان مثال، بند ۲۸ و ۲۹ قوانین CRT-II، فرضیات مشخصی را درباره حساب‌های بانکی مسدود در سوییس و ارزش حساب‌ها با بهای کم یا نامشخص می‌سازد که برای استفاده در این فرآیندها در نظر گرفته شده‌اند. به همین نحو UNCC برنامه‌های بررسی و ارزیابی استاندارد شده‌ای را ایجاد کرد تا به دعاوی

که شامل از دست دادن (شواهد) تحت شرایط مشابه هستند، اما با سطوح متغیری از شواهد پشتیبانی می‌شود، رسیدگی کند.

همانند کشف شواهد بر مبنای شغل و سمت، فرضیات مشهود معمولاً در شرایطی به کار برده می‌شوند که مدعیان، یا به دلیل جابه جا شدن شواهد یا به این علت که آنها مفقود شدند یا آسیب دیدند، مشکلات سیستماتیک در دسترسی به شواهد دارند. فرضیات مشهود اغلب بر اساس اطلاعات موجود در حوزه عمومی درباره شرایط مفقود شدن و جایی واقعه مفقود شدن یا ارزش آن ممکن است توسط "نمایندگان" مناسب استنتاج شود، به وجود می‌آیند. بنابراین، اصلاً تعجب برانگیز نیست که فرضیات مشهود به ویژه در زمینه برنامه‌های دعوای هولوکاست و دیگر برنامه‌های دعوای برخاسته از جنگ جهانی دوم مورد استفاده قرار گرفتند. در چنین شرایطی، فرضیات مشهود، در واقع می‌توانند به عنوان شکل نهادینه شده "آگاهی قضایی" در نظر گرفته شوند. در زمینه ICSID، استفاده از فرضیات مشهود موضوعاتی را به وجود می‌آورد که مشابه با موضوعات برخاسته از کشف شواهد بر اساس شغل و سمت است. بنابراین، استفاده از آنها احتمالاً نامناسب تلقی می‌شود. علاوه بر این، بر خلاف شرایط شبه جنگی که بسیاری از برنامه‌های جدید دعوای انبوه بین الملل را موجب شده است، بحران‌های مالی و اقتصادی که اغلب دعوای سرمایه گذار انبوه از درون آنها بیرون آمده‌اند، به ندرت، اگر تا کنون اتفاق افتاده، به تخریب سیستماتیک و فقدان شواهد منجر می‌شود. به علاوه، در اغلب نمونه‌ها، مدعیان، سرمایه گذاران شخصی خارجی هستند که در کشوری غیر از کشور میزبان سکونت داشته‌اند که این مساله احتمالاً به این معنی است که شواهد مربوط نیز در خارج از کشور میزبان قرار گرفته است. در این شرایط نه توجیهی برای فرضیات مشهود در داور ICSID وجود دارد و نه نیازی به آنها دیده می‌شود.

د - اتخاذ یک معیار تخفیف شواهد

معیار تخفیف شواهد، مخصوصاً در برنامه‌های جدید دعوای انبوه به ویژه آنهایی که با قضیه هولوکاست سر و کار دارند، اتخاذ شده است. بنابراین بخش بیست و دوم "قوائد و قوانین متمم آیین نامه" کمیسیون دعوای دارایی که متعلق به بنیاد آلمانی "یادبود، مسئولیت و آینده" است (قوانین GFPPC) تصریح می‌کند:

تصمیمات کمیسیون درباره قابلیت جبران و پرداخت غرامت باید مبتنی بر یک معیار تخفیف برای شواهد، همراه با در نظر گرفتن این موارد باشد: مدت زمان پری شده بین تاریخی که از دست دادن (شواهد) اتفاق افتاد و تاریخی که دعوی مطرح شد، شرایطی که در آن از دست دادن (شواهد) تا انواع

خاصی از فقدان (شواهد) اتفاق افتاد، اطلاعاتی که از دیگر دعاوی در دسترس است و اطلاعات مربوط به زمان گذشته که در دسترس کمیسیون قرار دارد و به شرایط حاکم در طول دوره سوسیالیستی (خط مشی‌های طرف آلمان نازی) و جنگ جهانی دوم و مشارکت شرکت‌های آلمانی در تخلفات سوسیالیت ملی مربوط می‌شود.

۲، ۲۲ یک حقیقت اگر از روی باور و اعتقاد اثبات شود، باید مسلم در نظر گرفته شود. یک ادعا نمی‌تواند صرفاً به این دلیل که با شواهد مستند تأیید و پشتیبانی نمی‌شود، رد شود.

به همین نحو، بند ۷۱ (معیار تخفیف شواهد) قوانین CRT-II تصریح می‌کند:

۱- استاندارد معقول بودن. هر مدعی باید نشان دهد که با در نظر گرفتن همه شرایط، معقول است که او، در کل یا در بخشی، به مقداری که ادعای خسارت شده، مستحق است.

۲- منابع اطلاعات برای تصمیم‌گیری. در تصمیم‌گیری بر روی قابل قبن بودن و حکم‌ها، CRT باید تا بیشترین حد ممکن از یادداشت‌های پرونده‌های موجود در بند ۶-۳، اطلاعات ارائه شده توسط مدعی و به میزانی که CRT مربوط می‌داند، از دیگر منابع اطلاعات استفاده کند. دیگر منابع اطلاعات ممکن است شامل یادداشت‌های آرشیو دولت اطریش و بایگانی دیگر دولت‌ها، یادداشت‌های اداره رسیدگی به دعاوی هولوکاست نیویورک و گزارش‌های کمیسیون مستقل خبرگان سوییسی جنگ جهانی دوم (کمیسیون Bergier) و دیگر اسناد تاریخی و حقیقی در دسترس برای CRT باشد. CRT همیشه باید دشواری‌های اثبات یک دعوی پس از تخریب‌های جنگ جهانی دوم و هولوکاست و مدت زمان طولانی سپری شده تا بازگشایی حساب‌ها را در نظر داشته باشد.

در برنامه‌های جدید دعاوی بین الملل، معیار تخفیف شواهد، اغلب در کنار یا به عنوان یک جایگزین، برای فرضیات مشهود و کشف شواهد بر مبنای شغل و سمت اتخاذ شده است. بنابراین، معیار تخفیف شواهد، معمولاً در موقعیت‌هایی به کار می‌رود که دو روش جایگزین بی اثر و بی نتیجه خواهند بود، زیرا یادداشت‌های عمومی و خصوصی کافی و مفصل حتی برای گسترش فرضیات در دسترس نیست. این چالشی بود که اغلب برنامه‌های اخیر دعاوی هولوکاست با آن روبه رو شدند و در واقع در زمینه این برنامه‌ها است که معیار تخفیف شواهد مکرراً مورد استفاده قرار گرفته است.

در اصطلاح حقوقی، معیار قابل اجرای تخفیف شواهد که کل آن را در بر گیرد، در چنین شرایطی محتملاً تحت قاعده آزادی مشروط مجرم توجیه می‌شود: یک طرف نمی‌تواند ملزم به این باشد که

چیزی را که در واقع غیر ممکن است اثبات کند. این مساله اغلب زمانی درست است که مدت زمان قابل ملاحظه‌ای بین تاریخ از بین رفتن (شواهد) و تاریخی که تصمیم‌گیری صورت گرفته سپری شده باشد، اگر شواهد دیگر در دسترس نباشند و اگر تخریب و از بین بردن گسترده و نظام مند شواهد به علت شرایطی که از بین رفتن (شواهد) در آن اتفاق افتاده، صورت گرفته باشد. با در نظر گرفتن شرایط نظام مند فقدان شواهد، مسئولیت اثبات ادعا محتملاً باید متناسب با آن تنظیم شود.

قوانین داوری ICSID، ظاهراً اجازه به کار بردن معیار تخفیف شواهد را نمی‌دهد و با در نظر گرفتن شرایط غیر معمول دکترین آزادی مشروط مجرم، به سختی قابل تصور است که به صورت ضمنی در قوانین جای گیرد. به علاوه، همانطور که در بالا اشاره شد، از آنجایی که بحران‌های مالی و اقتصادی معمولاً به تخریب یا از دست دادن نظام مند شواهد منجر نمی‌شوند، به نظر می‌رسد نه توجیهی برای استفاده از این روش خاص در زمینه دعاوی سرمایه‌گذار انبوه باشد و نه نیازی به آن قابل تصور باشد.

ه - روش آماری

روش‌های آماری می‌تواند به عنوان جایگزین معیار تخفیف شواهد در نظر گرفته شود. همانند روش معیار تخفیف شواهد، روش‌های آماری به دنبال پر کردن شکاف‌های موجود در شواهد هستند که از شرایط غیر عادی که دعاوی از آنها ناشی می‌شوند، حاصل شده‌اند. با این حال بر خلاف روش معیار تخفیف شواهد که در سطح دعاوی شخصی عمل می‌کند، روش‌های آماری در یک سطح جهانی یا در سطح مجموع تعداد دعاوی به عنوان یک کل عمل می‌کنند. بنابراین روش‌های آماری، مخصوصاً در مواردی مناسب هستند که تعداد دعاوی خیلی زیاد است و از تعداد ده‌ها یا حتی صدها و هزار تجاوز می‌کند و بنابراین هزینه بررسی مورد به مورد (دعوی به دعوی) گران باشد.

در کنار روش معیار تخفیف شواهد، روش‌های آماری شاید بنیادی‌ترین تفاوت را از معیارهای تصمیم‌گیری مربوط به داوری داشته باشند. این تفاوت خصوصاً به خاطر میزانی است که این روش‌ها، حل و فصل دعاوی بدون بررسی مؤثر همه دعاوی که تصمیم بر روی آن‌ها تأثیر می‌گذارد را مجاز می‌دانند (مثلاً در موقعیتی که تصمیمات بر مبنای نمونه‌گیری گرفته می‌شوند)، یا به میزانی که اجازه تأیید دعاوی بدون شواهد یا با شواهد خیلی کم را می‌دهد که در این صورت تأیید دعاوی بر مبنای شواهد موجود در دیگر دعاوی است (تحلیل رگرسیون و شبیه‌سازی آماری). در عمل، استفاده از روش‌های آماری عمده‌تأ وابسته به کامپیوتر است که دستکاری مؤثر داده‌ها را امکان‌پذیر می‌کند.

روش‌های آماری در برنامه‌های اخیر دعاوی انبوه در شرایطی که شواهد ارائه شده توسط مدعیان به صورت نظام مندی ضعیف است یا یکدست نیست و در صورتی که نه فرضیات مشهود و نه جمع‌آوری شواهد بر اساس شغل و سمت، حل و فصل اصولی دعاوی را ممکن نمی‌کند مورد استفاده قرار گرفته‌اند. در چنین شرایط غیر متعارفی، روش‌های آماری برای پیش‌بینی "نتایج" و ساختن مؤثر شواهد بر مبنای اطلاعات موجود در مجموع تعداد دعاوی، مورد استفاده قرار می‌گیرند که این اطلاعات لزوماً در همه دعاوی تصدیق شده بر مبنای تحلیل آماری مهیا و موجود نیستند. در UNCC، تخصص آماری، به ویژه برای حل و فصل تقریباً ۹۰۰۰ دعاوی مقوله A (دعاوی که تفاوت بنیادی دارند) و بیش از ۱۶۰۰۰۰ دعاوی مقوله C (دعاوی شخصی با ارزشی کمتر از ۱۰۰۰۰۰ دلار آمریکا) مورد استفاده قرار گرفت. استفاده از روش‌های آماری در دیگر برنامه‌های دعاوی اخیر، محدودتر شده است.

صرف نظر از مقوله هزینه-کارایی، توجیه اصلی برای استفاده از روش‌های آماری می‌تواند این مساله باشد که در شرایطی که اختلاف‌های قابل توجهی در شواهد، به علت از دست دادن، آسیب دیدن آنها یا به این خاطر که بسیاری از مدعیان نتوانستند دعاوی خود را مستند کنند، دیده می‌شود، این روش‌ها ارائه می‌شوند تا از رفتار یکسان و منصفانه مدعیان حمایت کنند. طبق تعریف، در زمینه دعاوی انبوه، همه دعاوی، یا حداقل همه دعاوی معتبر، از رویدادها یا وقایع مشابه، معمولاً فجایع حاصل از فعالیت انسان و در طول مدت زمان کوتاهی به وجود می‌آیند. بنابراین، مدعیان در موقعیت مشابهی قرار داده می‌شوند و باید طبق آن با این افراد برخورد شود. بنابراین در سطح جهانی، (در مقابل سطح دعوی به دعوی) روش‌های آماری عموماً نتایج دقیق‌تری را در مقایسه با تصمیمات دعوی به دعوی ارائه می‌کنند، زیرا حوزه خطای انسانی را در تصمیم‌گیری به حداقل می‌رسانند. در زمینه ICSID، استفاده از روش‌های آماری، موضوعات مربوط به حق محاکمه منصفانه را پیش می‌کشد. در حالی که در شرایط خاص، به ویژه اگر مدعی علیه مخالفتی نداشته باشد، قابل قبول در نظر گرفتن روش‌های آماری غیر ممکن نیست، این روش‌ها عموماً با قواعد اساسی تصمیمات داوری مغایر در نظر گرفته می‌شوند. این مساله عمده‌تاً به این دلیل است که روش‌های آماری این امکان را به دادگاه‌های داوری می‌دهند که دعاوی را در واقع بدون بررسی همه آنها (نمونه‌گیری) توسط دبیرخانه یا دادگاه حل و فصل کند یا اجازه می‌دهند که دعاوی را بر مبنای شواهد موجود در مجموع تعداد دعاوی به جای خود دعوی (مدل سازی آماری) تصدیق کنند. این امر می‌تواند به عنوان افراط در اقتدار یا "انحراف جدی از رویه قانون اساسی" در نظر گرفته شود، بنابراین ریسک فسخ کردن حکم طبق بند ۵۲ کنگره ICSID را به وجود آورد.

۴. دکترین و رویه موجود

نظریات نظریه پردازان حقوق عرصه بین الملل در زمینه دعاوی انبوه سرمایه گذاری بین المللی هنوز به خود شکل متحدی نگرفته و اختلاف نظر وسیعی میان آنها وجود دارد. با این حال بعضی از موارد هست که مورد اتفاق نظر اکثریت است و در هر کیس داوری باید این اصول رعایت شود.

در این مبحث به بررسی این موارد خواهیم پرداخت.

۴-۱. دکترین

بر اساس دکترین موجود، در رسیدگیهای داور به دعاوی انبوه موارد ذیل باید رعایت گردد:

بند اول: لزوم کنترل رأی داور

قبل از اجرای احکام داوری خارجی، مرجع تقاضای اجرای احکام اقدام به کنترل حکم خارجی می‌نماید. این کنترل زمانی ماهوی و اکنون شکلی است.

تا نیمه دوم قرن نوزدهم دادگاهها اقدام به کنترل ماهوی می‌کردند که از آن به شناسایی محدود تعبیر می‌شد. (الماسی، همان ماخذ، ص ۸۲). کنترل ماهوی رأی به معنی صدور دوباره به مدارک و اسناد ارائه شده، در صورت ضرورت و امکان بااستماع طرفین و حتی شهود، اقدام به صدور رأی می‌نمود و در نهایت دستور اجرای حکم خویش را صادر می‌کرد. در این صورت بسیاری از شرایط ضروری شناسایی احکام خارجی مورد بی توجهی قرار می‌گرفت؛ زیرا اگر قرار بر این باشد که رسیدگی مجددی صورت گیرد، چگونگی صدور رأی اولی اهمیت خویش را از دست می‌دهد. در شرایط کنونی این طریق کنترل و شناسایی احکام خارجی طرفداری ندارد و در رویه قضایی فرانسه هم که از طرفداران سرسخت اعمال کنترل محدود بوده است تحولی به وجود آمده که دادگاهها را از کنترل ماهوی رأی معاف کرده است. در شرایط کنونی با اثبات اصالت قرارداد داوری و یا قراردادی که در آن شرط رجوع به داوری درج شده و اثبات اصالت رأی می‌توان تقاضای اجرای حکم را نمود. (ماده ۱۴۹۸ قانون جدید آیین دادرسی مدنی فرانسه) تنها کنترلی که در حال حاضر در فرانسه بر حکم دادگاه خارجی اعمال می‌شود این است که شناسایی رأی مخالف نظم عمومی بین المللی کشور نباشد. (الماسی، همان ماخذ، ص ۹۱) همانطور که گفته شد با بکار گرفتن اصطلاح نظم عمومی بین المللی قانونگذار قلمرو مبایت با نظم عمومی را محدود نموده است؛ زیرا اگر رأی داوری داخلی مخالف قوانین آمره کشور باشد،

مسئلاً مخالف نظم عمومی داخلی است، ولی رأی در صورتی مخالف نظم عمومی بین المللی است که با نظام حقوقی کشور مخالفت داشته باشد. با توجه به اینکه اینگونه موارد خیلی به ندرت اتفاق می افتد، بنابراین در شرایط کنونی بر اجرای رأی داوری خارجی کنترل اصالت اسناد تنها اعمال می شود. شرایط جدیدی که در ماده ۱۴۹۸ و ۱۴۹۹ قانون جدید آئین دادرسی مدنی فرانسه درج شده در واقع همان شناسایی امر مختومه است که در سیستم حقوقی کامن لو می شده است. در سیستم حقوقی کامن لو رأی داوری خارجی به عنوان رأی قضایی که ارزش امر مختومه دارد مد نظر قرار می گرفته است و بنابراین امکان کنترل آن وجود نداشته است. از این سیستم، در مقابل سیستم فرانسوی، به سیستم شناسایی و اجرای وسیع رأی داوری خارجی تعبیر شده است (Bilt, 1981: 632).

حقیقت این است که هر دو نظام، سوای ملاحظات سیاسی و اداری، به موازین حقوقی توجه دارند؛ به عنوان مثال در حقوق انگلستان با وجودی که ارزش امر مختومه به رأی داور داده اند، داوری باید منظم و به طور صحیح انجام شده باشد و شناسایی و اجرای حکم با نظم عمومی کشور اجرا کننده رأی مبنای نداشته باشد.

در حقوق ایران شرایط صوری مندرج در ماده ۱۶۹ قانون اجرای احکام مدنی با شرایط ماهوی مندرج در مواد ۴۵۴ به بعد قانون جدید آئین دادرسی مدنی و موانع احتمالی که در سایر قوانین برای احکام داوری خارجی ممکن است وجود داشته باشد جمع می شود و بنابراین صدور دستور اجرای احکام داوری خارجی را هم از نظر ماهوی و هم از نظر شکلی بسیار مشکل می کند. در چنین شرایطی انگیزه ای برای سرمایه گذاری خارجی و مبادلات خارجی ایجاد نمی شود (Khazaiem, 1993: 71).^۱

الف: تجدیدنظر در تصمیم دادگاه

به طور کلی در حقوق ایران احکام داوری اگر چه قابل اعتراض هستند ولی قابل تجدید نظر نیستند و بر فرض اینکه قابل تجدید نظر بودند، در اینجا صحبت از تجدید نظر در حکم داوری نیست. حکم در کشور خارجی صادر، قطعی و لازم الاجرا شده است. حال در ایران تقاضای اجرای آن را نموده اند. سئوالی که مطرح می شود این است که در صورت رد تقاضا و یا صدور دستور اجرا، محکوم له و یا محکوم علیه، برحسب، مورد می تواند تقاضای تجدید نظر کند. طبق ماده ۱۷۳ قانون آئین دادرسی مدنی،

^۱ در تجارت خارجی دو محور اصلی، یعنی سرمایه گذاری خارجی و حل اختلافات ناشی از سرمایه گذاری خارجی، وجود دارد. این دو محور در دو اصل ۸۱ و ۱۳۹ قانون اساسی محدود شده است.

دادگاه در جلسه اداری فوق العاده با بررسی تقاضا و مدارک ضمیمه آن قرار قبول تقاضا و لازم الاجرا بودن حکم را صادر و دستور اجرا می‌دهد و یا با ذکر علل و جهات رد تقاضا را اعلام می‌نماید. علل و جهات رد شامل شرایط صوری مندرج در ماده ۱۶۹ فوق الذکر و مواد ۴۵۴ به بعد قانون جدید آئین دادرسی مدنی و علل و جهاتی است که در سایر قوانین احتمالی پیش بینی نشده است.

دادگاه نیز در رسیدگی مجدد، همین علل و جهات رد تقاضا را مورد توجه قرار خواهد داد و وارد ماهیت اختلاف نخواهد شد. در صورت قبول تقاضا، دستور اجرا صادر می‌شود و ترتیب اجرای آن همان ترتیب اجرای احکام داخلی است. دفتر دادگاه اقدام به صدور برگ اجرایی و ابلاغان به محکوم علیه و رعایت مواعد قانونی خواهد کرد. ظاهراً قرار دادگاه قطعی است و قابل تجدید نظر نمی‌باشد. در حقوق داخلی فرانسه، برخلاف حقوق ایران، رأی داور اصولاً قابل تجدید نظر است مگر اینکه طرفین در قرارداد داوری از تجدید نظر انصراف داده باشند. قراری هم که از صدور دستور اجرا امتناع نموده قابل تجدید نظر است.

ولی در قانون ۱۲ مه سال ۱۹۸۱ فرانسه مقررات خاصی به داوری بین المللی اختصاص یافته است و بدون تعریف داوری خارجی، مقررات تجدید نظر خواهی خاصی برای داوری خارجی و داوری بین المللی پیش بینی شده است. در این قانون، تجدید نظر خواهی اختصاص به رد شناسایی و اجرای حکم داوری خارجی یا بین المللی دارد و علل خاصی احصاء شده که فقط به آن علل و جهات، که بیشتر مربوط به ماهیت حق و عدم مبنایت آن با نظم عمومی است، می‌توان تقاضای تجدید نظر نمود.

ب: دخالت دادگاه پیش از اجرای رأی داور

در این فرض دخالت دادگاه به صورت رسیدگی به اعتراض به رأی داور تظاهر و نمود پیدا می‌کند. بر طبق ماده ۹۴ قانون آیین دادرسی مدنی، هر یک از طرفهای اختلاف حق دارند در مواردی، به رأیی که داور صادر کرده است، اعتراض کنند. البته، آن‌ها برای اعتراض به رأی مهلت مشخصی دارند بهاین توضیح که زمانی که داور رأی خود را صادر کرد، این رأی به طرفهای اختلاف ابلاغ می‌شود تا از آن مطلع شوند. کسی که رأی به او ابلاغ شد از تاریخ ابلاغ، بیست روز و در برخی موارد، دو ماه فرصت دارد که اگر می‌خواهد به دادگاه برود و به رأی داور، اعتراض کند اعتراض، به مفهوم حمله طرف بازنده (محکوم علیه) به صحت و اعتبار حکم صادره توسط مرجع داوری با هدف ابطال تمام یا بخشی از آن است (Afshar, 1998:34). در صورت تسلیم به موقع درخواست صدور حکم به بطلان رأی داور، دادگاه با تکلیف به رسیدگی مواجه نیست. برابر ماده ۴۹۲ قانون آیین دادرسی مدنی طرح درخواست

ابطال رأی داور در خارج از موعد مقرر موجب صدور قرار رد درخواست می‌گردد. چنانچه ارجاع به داوری حسب ماده ۹۴ از طریق دادگاه باشد، در صورت اعتراض به رأی داور و صدور حکم به بطلان آن، رسیدگی به اصل دعوای ارجاعی به داوری تا قطعی شدن حکم به بطلان رأی داور متوقف خواهد شد. ضمناً، اعتراض به رأی داور فاقد اثر توقیفی می‌باشد مگر اینکه دلایل اعتراض قوی تشخیص داده شود. به عبارت دیگر، با وصول اعتراض و وجود دلایل قوی دادگاه قرار توقیف عملیات اجرایی را تا رسیدگی به دادخواست ابطال رأی داور صادر خواهد کرد. نتیجه رسیدگی از دو حالت خارج نیست، در حالت اول، تا قطعی شدن رأی صادره، اجراییه مربوط به رأی داور متوقف می‌ماند. با تأیید تقاضای خواهان ابطال رأی داور، اجراییه مذکور منتفی و مدعی حق باید در دادگاه صالح دعوای خود را اقامه نماید. در حالت دوم، در صورت صدور حکم رد تقاضای ابطال رأی داور، اجراییه متوقف شده به جریان افتاده و رأی داور به مرحله اجرا در خواهد آمد حسب ماده ۹ قانون اجرای احکام مدنی هرگاه حکمی که به موقع اجرا گذارده شده به موجب حکم نهایی بدون اثر شود عملیات اجرایی به دستور دادگاه اجراکننده حکم به حالت قبل از اجرا بر می‌گردد. در نتیجه، مادامی که حکم نهایی نشده عملیات اجرایی قابل اعاده نخواهد بود (Vahedi, 2000: 45).

طبق قانون داوری تجاری بین المللی رأی داوری در موارد مندرج در آن ماده به درخواست یکی از طرفین توسط دادگاه موضوع ماده قابل ابطال است. هدف از درخواست ابطال رأی داور از دادگاه تجویز رسیدگی مجدد به ماهیت رأی نیست، بلکه حداقلی از نظارت قضایی یعنی حمایت از عدالت طبیعی و نظم عمومی است که به مورد اجرا گذاشته شود. بدیهی است بازنگری ماهوی، اصلقطعیت رأی و استقلال مرجع داوری را به خطر خواهد انداخت. دلیل این امر این است که هدف داوریه طور غیرقابل تردیدی در تضمین قطعیت آراء داوری نهفته است (Viliam, 2006: 12).

دخالت دادگاه در اعتبار رأی داور به موارد مصرح در ماده ۲ خلاصه نمی‌شود بلکه، ماده ۴ قانون داوری تجاری بین المللی مواردی را برشمرده که اگر چه رأی داور از اساس باطل است اما، جهت اعلام بطلان دخالت دادگاه را برمیتابد. یعنی رأی دادگاه در این مورد جنبه اعلامی دارد نه تأسیسی. این ماده مقرر می‌دارد در موارد زیر رأی داور اساساً باطل و غیرقابل اجراست:

۱- در صورتی که موضوع اصلی اختلاف به موجب قوانین ایران قابل حل و فصل از طریق داوری نباشد.

۲- در صورتی که مفاد رأی مخالف با نظم عمومی یا اخلاق حسنه کشور و یا قواعد آمره‌های قانون باشد.

۳- رأی داوری صادره در خصوص اموال غیرمنقول واقع در ایران با قوانین آمره جمهوری اسلامی ایران و یا با مفاد اسناد رسمی معتبر معارض باشد.

سؤالی که در این مورد مطرح می‌شود این است که در صورتی که دادگاه حکم به بطلان رأی داور بدهد آیا قرارداد داوری اعتبار خود را از دست می‌دهد یا طرفین می‌توانند بر اساس همان قرارداد داوری، داوران خود را انتخاب کنند تا داوران جدید رأی بدهند؟

در پاسخ عنوان شده که از ظاهر ماده ۹۴ قانون آیین دادرسی مدنی برمیآید که بعد از صدور حکم به بطلان رأی داوری باید به اصل دعوی در دادگاه رسیدگی شود، چرا که در این ماده مقرر شده تا رسیدگی به اصل دعوا داوری متوقف گردد. اما، می‌توان گفت ماده ۹۴ قانون آیین دادرسی مدنی در مقام بیان حالتی است که دعوی در دادگاه مطرح بوده و دادگاه آن دعوا را به داوری ارجاع داده و در نهایت رأی داور را باطل اعلام کرده باشد. با اعلام بطلان رأی داوران دعوی مطروحه، همچنان پابرجاست و باید به‌این دعوا در دادگاه رسیدگی شود. یعنی اگر طرفین از ابتدا دعوا را نزد داور مطرح نموده باشند، پس از اما، به - ابطال رأی قرارداد داوری همچنان به قوت خود باقیست (Mohajeri, 1998: 23). به نظر می‌رسد نتوان این نظر را قبول کرد. زیرا، در این مورد که طرفین از ابتدا دعوا را نزد داور مطرح نمودند، پس از صدور رأی داوری، قرارداد آنها اجرا شده و موضوع آن از بین رفته است. لذا، قرارداد از موضوعیت خارج گردیده و دیگر نمی‌توان به آن قرارداد استناد نمود. بنابراین، در این حالت نیز رسیدگی باید در دادگاه انجام پذیرد مگر اینکه طرفین جهت ارجاع دوباره امر به داوری توافق نمایند. به هر تقدیر به اعتبار اظهار نظر داور مرضی الطرفین در خصوص اختلافات ناشی از قرارداد اجاره در واقع قرارداد داوری در خصوص مورد پایان یافته محسوب و با توجه به عمومیت صلاحیت دادگاههای دادگستری، محاکم قضایی نسبت به کلیه اختلافات بین طرفین که ناشی از قرارداد اجاره باشد صالح به رسیدگی خواهد بود (Carken, 2008:12).

۲-۴. رعایت حداقل استانداردهای داوری

در خصوص استانداردهای داوری، پیش از این در فصل اول بحث شد، لذا از تکرار آن در این بند خودداری می‌شود، اما لازم به ذکر است که بسیاری از نویسندگان حقوقی معتقدند که لزوم رعایت استانداردهای داوری در داوری دعاوی انبوه اهمیت بیشتری می‌یابد (Stempel, 2008: 404).

۵. رویه قضایی و دعاوی انبوه شکل گرفته

در این قسمت به چندی از دعاوی شکل گرفته در زمینه سرمایه گذاری اشاره خواهیم کرد و آنها را بررسی خواهیم نمود. در مورد بسیاری از دعاوی و شکل رسیدگی آنها اتفاق نظر وجود ندارد، اما مهمترین دعاوی شکل گرفته در این زمینه دعاوی اباکلت است که همه نظریه پردازان و حقوقدانان نظر دارند که این دعاوا مهمترین و با اهمیت ترین دعاوی انبوه سرمایه گذاری بین المللی است که برای به نتیجه رسیدن زمان زیادی صرف آن شده است.

ابتدا این دعاوا را بررسی خواهیم نمود و بعدان به سراغ دیگر مصادیق دعاوی انبوه می پردازیم.

بند اول: پرونده اباکلت

دعوی اباکلت در مقابل آرژانتین، اولین دعوی در تاریخ دادگاه سرمایه گذاری که در آن یک دادگاه معاهده سرمایه گذاری با یک دعوی انبوه سر و کار داشت (به این معنی که یک دعوی توسط مدعیان متعدد شروع شد)، مشاجرات زیادی را حتی قبل از اینکه دادگاه تصمیم خود را بر قضاوت و قابل قبول بودن آن ارائه کند، برانگیخت (Demirkol, 2014: 604).

در ۴ اوت ۱۱۰۲، جلسه داوری در مرکز بین المللی برای حل و فصل اختلافات سرمایه گذاری، برگزار گردید که تجربه جدیدی را در جهان داوری رقم زد. در یک طرف این دادگاه جمهوری آرژانتین و در طرف دیگر ۶۰۰۰ شهروند ایتالیایی بودند که خواهان بازپس گیری اوراق قرضه خود که برای بازسازی آرژانتین پرداخته بودند، هستند. این دادگاه حداقل از دو جنبه منحصر به فرد بود. اول اینکه دادگاهی که از قدرت قانونی برای شنیدن ادعاهای یک طرف سرمایه گذاری برای بدهیهای خود که معاهد و جانبه را نقض کرده بود، تشکیل می شد و دوم اینکه داوران برای اولین بار به این باور رسیدند که در یک دادگاه داوری از قدرت قانونی برای شنیدن شکایت که به طور پیش فرض و تجدید ساختار بدهیهای مستقل ممکن است یک پیمان دو جانبه سرمایه گذاری نقض می شود، استفاده شده است (Waibel, 2011: 277).

اباکلت اولین داوری انبوه است که در یک ادعای داوری خود تحت قوانین ایکسید خواهان پاسداشت حق ۶۰۰۰۰ شهروندی که به این پروتکل ملحق شده بودند، است. اگر تصمیم اباکلت در آینده ادامه می یافت، به احتمال زیاد تأثیر قابل توجهی در تغییر ساختار بدهیهای مستقل، تهیه پیش نویسهای بند داوری، و از محدوده صلاحیت این دادگاه داوری توده کشورهای پذیرنده ایکسید، می گذاشت. در

اوایل دهه ۱۹۹۰، آرژانتین شروع به رشد و کاهش بدهی و تورم و همچنین بازسازی اقتصاد خود کرد. در بخشی از این برنامه آرژانتین وارد معاهداتی دو جانبه با ایتالیا گردید. در ماه مه سال ۱۹۹۰، "توافقینامه جمهوری آرژانتین و جمهوری ایتالیا در تشویق و حمایت از سرمایه گذاری" ("آرژانتین، ایتالیا BIT")، که در اکتبر ۱۹۹۳ به اجرا در آمد به تصویب رسید.

در همین بین قانونی در آرژانتین به تصویب رسید که طی آن این قانون پایه و اساس قانونی برای آرژانتین برای صدور اوراق قرضه به منظور افزایش سرمایه برای توسعه اقتصادی کشور، تبدیل شد در مجموع، آرژانتین بیش از ۷۰۰,۰۰۰,۰۰۰ دلار آمریکا اوراق قرضه در بازارهای داخلی و بین المللی از سال ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۱ منتشر ساخت. از این تعداد مقدار بسیاری در بورسهای بین المللی عرضه شد که توسط حوزه های قضایی مختلف اداره می شد. با این حال در اواخر دهه ۱۹۹۰، آرژانتین دچار رکود شدید اقتصادی گردید. در دسامبر ۲۰۰۱، آرژانتین متهم به قصور در بدهی های خود و همچنین متهم به، به تعویق انداختن بیش از ۱۰۰ میلیارد دلار از بدهی اوراق قرضه خارجی به طلبکاران داخلی و خارجی خود شد. از این مقدار بدهی بالغ بر ۵,۱۳ میلیارد دلار متعلق به ۶۰۰۰ اتباع ایتالیایی که اوراق قرضه داشتند، بود. مشکلات مالی آرژانتین در دسامبر سال ۲۰۰۱ آغاز شد هنگامی که مردم به علت مشکلات مالی در پایتخت این کشور به خاک و خون کشیده شدند. آرژانتین در این سال اعلام ورشکستگی و خاطرنشان کرد نمی تواند ۵۹ میلیارد بدهی خود را پرداخت کند (Strong, 2010: 87).

مردمی نیز که از شرکت ها و بانک مرکزی این کشور گواهی های مشارکت در سرمایه و اوراق قرضه دولتی خریده بودند وقتی دیدند دولت و شرکت های دولتی نمی توانند بدهی های آنان را بازخرید کنند به خیابانها ریختند و به ساختمانهای دولتی آسیب وارد کردند. در ماه سپتامبر سال ۲۰۰۲، ۸ بانک آرژانتینی با نام ("TFA") به صورت ضربتی مسئول رسیدگی بهاین بحران شدند. با وجود تلاشهای گروه TFA برای مذاکره حل و فصل مطابق با مفاد BIT ۱۹۹۰ آرژانتین، ایتالیا، دولت آرژانتین نتوانست به تعهدات خود عمل کند. در سپتامبر ۲۰۰۶، TFA درخواستی مبنی بر داوری برای BIT آرژانتین، ایتالیا ارائه داد.. دبیر کل سازمان ملل در ایکسید درخواست این گروه را در فوریه ۲۰۰۷ به عنوان و گیوانا ۱ بکرا^۱ و دیگران پذیرفت. این دادگاه بعدها به نام اباکت تغییر نام داد. اولین جلسه داوری در تاریخ ۱۰ آوریل ۲۰۰۸، تشکیل شد و در این جلسه طرفین ادعا، توافق به تقسیم بندی مطالبات خود کردند. آرژانتین

¹ Giovanna A Beccara

اعلام کرده است می‌خواهد ابتدا اوراق قرضه در دست افراد و شرکت‌هایی را بازخريد کند که رویکرد ملایم‌تری در قبال کشور دارند. آرژانتین سپس مذاکرات گسترده و فراگیری برای تمدید زمان سررسید اوراق قرضه‌اش در سال ۲۰۰۵ و ۲۰۱۰ انجام داد. به موجب توافقنامه‌ای که بین طلبکاران و دولت آرژانتین صورت گرفت قرار شد ۷۰ درصد از مبلغ بدهی‌های این کشور بخشیده شود اما بقیه آن باز پرداخت کند. به عبارت دیگر به موجب این توافقنامه، دولت آرژانتین می‌بایست برای بازخريد یک دلار اوراق قرضه‌ای که به مشتریان فروخته بود تنها ۳۰ سنت پرداخت کند. این صندوق‌ها در خريد ارزان قیمت اوراق قرضه کشورهای با مشکل مالی مواجه شده یا در آستانه ورشکستگی تخصص دارند. شیوه کار این صندوق‌ها بهاین صورت است که اوراق قرضه حاکمیتی و دولتی کشورهایی که با خطر ورشکستگی مواجه هستند از دارندگان آنها به قیمتی بسیار پایین‌تر از قیمت اسمی خريداري می‌کنند به امید آنکه بعداً آن را به قیمت اسمی آن بفروشند. (Poudret & S Besson, 2007: 198).

دارندگان این گونه اوراق با توجه به آنکه می‌دانند دولت ناشر به علت مشکلات مالی و خطر ورشکستگی دیگر نمی‌تواند آنها را در زمان سررسید بازخريد کند مجبورند آنها به قیمتی بسیار پایین‌تر از قیمت اسمی بهاین گونه صندوق‌ها بفروشند. پس از تعیین صلاحیت رسیدگی دادگاه به ادعای جرم (Abacat)، دادگاه تصمیم گرفت از رویه قضایی خاصی برای این مورد خاص استفاده نماید. دادگاه در نهایت از تصمیم‌گیری بدون گوش سپردن دقیق به خواسته‌ها و بر پایه یک مرور سطحی در ايم مورد خاص خودداری نمود. در رویه قضایی این مورد دادگاه از پیش داورها خود را مصون نگه داشته و به صورت متمرکز بهاین قضیه رسیدگی نمود. در این نوع خاص از رویه قضایی اینگونه بود که یک تصمیم برای همه متقاضیان اتخاذ شود و نتیجه همه را تحت تأثیر قرار می‌داد. شاید در برخی از موارد نیاز به تمایز قائل شدن نیز احساس می‌شد مثلاً در مورد زیر گروههایی که شکایت خود را اعلام کرده بودند روش نمونه‌گیری نیاز بود. در نهایت دادگاه در مرحله اول مورد به مورد مسائل را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و در مرحله دوم تعیین کرد که چگونه می‌خواهد به بهترین نحو به مشکلات بپردازد. قوانین ایکسید صراحتاً در این مورد نمی‌توانست به همه سؤالات پاسخ دهد. بنابراین دادگاه نیاز داشت که بررسی دقیق پرداخته و از قدرت خود در جهت حل این پرونده کمک بگیرد. در صورتی دادگاه می‌توانست از قدرت خود برای تصمیم‌گیری استفاده کند که: (Lévesque, 2012: 247).

۱. در صورت نقض مفاد سرمایه‌گذاری‌های تحت نظر بیت که شامل تعداد بسیار زیادی از متقاضیان

۲. سرمایه‌گذاری‌هایی که نیاز به سرمایه و حمایت جمع‌کثیری از سرمایه‌گذاران داشتند

۳. بیت‌ها برای حفاظت از سرمایه گذاران در نظر گرفته می‌شود.

۴. ماده ۴۴ کنوانسیون ICSID و قانون ۹۱ از کنوانسیون ICSID برای داوران این امکان را گذاشته تا بتوانند با اقتدار برای تصمیم‌گیریهای دعاوی رویه‌های قضایی را تغییر دهند.

اصل ۴۴ کنوانسیون ICSID بیان می‌دارد: "اگر هرگونه مشکلی در ارتباط با روش مطرح شود یا قوانین مورد توافق طرفین نباشد، دادگاه باید در این ارتباط تصمیم بگیرند." علاوه بر این، قانون ۹۱ داوری قوانین ICSID می‌گوید: "دادگاه در صورت لزوم، اقدام کند." در Abaclat، ادعاهای فردی هر یک از افراد که یک دادخواست را عنوان کرده‌اند باید همگن باشد و در مورد آرژانتین و ۶۰۰ نفر شهروند دادگاه نشان داد که این ادعاها به اندازه کافی همگن بوده‌اند (Dekastros, 2013: 286).

در سپتامبر سال ۲۰۱۱ داوری اباکت در پی درخواست آرژانتین مبنی بر سلب صلاحیت کردن از دو داوری که حکم درست بودن قضاوت دادگاه را صادر کردند، به تعویق افتاد. درخواست آرژانتین درباره سلب صلاحیت در دسامبر ۱۱۰۲ توسط ICSID رد شد و دادگاه در ژانویه ۲۰۱۲ دوباره تشکیل شد. پیشرفتهای اخیر این احتمال را افزایش داد که مسئله اباکت در آینده دنبال خواهد شد و تأثیر قابل ملاحظه‌ای بر بازسامانی بدهی مستقل، پیشنهاد کردن مواد داوری و مدیریت دعاوی انبوه در داوری، به دلایل اشاره شده در ادامه، خواهد داشت:

اولاً تصمیم اباکت اولین کاربرد برجسته اقدامات داوری ارائه شده متعاقب یک معاهده سرمایه‌گذاری است برای به چالش کشیدن کنترل یک دولت مستقل بر روی بدهی و بازسامانی آن و بعلاوه، این تصمیم به این علت درخور توجه است که به شکل متفاوتی به کار بردن معیار Salini، که در سطح وسیعی مورد قبول است را برای مشخص کردن اینکه آیا یک معاهده مشخص در قالب "سرمایه‌گذاری" می‌گنجد، رد کرد. در رد معیارهای Salini، دادگاه رویکرد وسیعتری را اتخاذ کرد که انواع دعاوی راکه می‌تواند در حوزه قضایی ICSID ارائه شود گسترش داد.

در نهایت تصمیم اباکت برای اولین بار این مساله را مطرح کرد که دعاوی انبوه تحت قوانین ICSID قابل قبول و پذیرش هستند. اگر این تصمیم پابرجا باشد، صاحبان انفرادی اوراق قرضه می‌توانند دعاوی خود را یکی کنند و داوری انبوه را به دعاوی وارد کنند که قبلاً به علت هزینه‌های داوری هر دعوی فردی کنار گذاشته می‌شد. این پیشرفت می‌تواند تعداد دعاوی انبوه در اقدامات داوری را افزایش دهد و نهایتاً به این مساله منجر شود که نهادهای داوری به درخواستهای دعاوی انبوه در قوانین آییننامه-ایشان صریحاً پاسخ دهند (Jessica Beess and Chroton, 2013).

۶. دیگر دعاوی و پرونده‌های مشابه

برخی از این دعاوی در حال حاضر در جریان هستند که هنوز رأی آنها صادر نشده و در جریان هستند. البته برخی از حقوقدانان در مورد شکل انبوه یا گروهی بودن این دعاوی اختلاف نظر دارند.

الف- پرونده پاکستان و سوسیبه جنرال

در تاریخ ۹۲ سپتامبر ۱۹۹۵ دولت پاکستان قراردادی با یک شرکت سوئیسی به نام سوسیبه جنرال دو سورویلسن به منظور بازرسی صنعتی محصولات وارداتی پاکستان منعقد کرد. ماده ۱۱ قرارداد، روش حل و فصل اختلافات احتمالی بین طرفین را معین می‌کرد. بر اساس این ماده، هرگونه اختلاف بین طرفین از طریق حکمیت و مطابق قانون داوری پاکستان حل و فصل می‌شد و محل داوری نیز پاکستان بود. شرکت سوئیسی طرف قرارداد بازرسی صنعتی از ژانویه ۱۹۹۵ به مدت حدود دو سال به ارائه خدمات پرداخت، لیکن در تاریخ ۱۲ دسامبر ۱۹۹۶ دولت پاکستان با ارسال اخطاریه‌ای قرارداد را از تاریخ مارس ۱۹۹۷ منفسخ اعلام کرد. مذاکرات بین طرفهای درگیر در قضیه ثمری نداشت و لذا در تاریخ ۲۱ ژانویه ۱۹۹۸ شرکت سوئیسی دعوایی علیه دولت پاکستان در محکمه بدایت ژنو مطرح و جبران خسارت را از بابت فسخ غیرقانونی قرارداد درخواست کرد. دولت پاکستان با تکیه بر مفاد قرارداد و پیش بینی داوری به عنوان روش حل و فصل اختلافات و نیز مصونیت دولت پاکستان نزد دادگاه داخلی سوئیس به صلاحیت دادگاه اعتراض کرد. شرکت سوئیسی برای اولین بار به معاهده دوجانبه سرمایه گذاری بین سوئیس و پاکستان استناد کرد. شرکت مزبور آن دولت را ناقض مفاد معاهده دوجانبه سرمایه گذاری دانست و به اطلاع رساند که قصد دارد به استناد بند ۲ ماده ۹ آن معاهده، موضوع اختلاف را به دیوان داوری مرکز حل و فصل ارجاع دهد. از سوی دیگر دیوان عالی پاکستان از طرفین خواست که اختلاف خود را در پاکستان و بر وفق ماده حل اختلاف قرارداد فیما بین حل و فصل کنند. دولت پاکستان از ابتدا به صلاحیت دیوان داوری اعتراض کرد. به عقیده آن دولت، دعوای مطروح شده ناشی از قرارداد منعقد بین پاکستان و شرکت SGS بود و آن قرارداد برای خود، روش حل و فصل اختلافات خاصی پیش بینی کرده است. به عقیده پاکستان، وفق رویه قضائی دیوان داوری بانک جهانی، ادعای نقض قرارداد امری است خصوصی و باید پیرو مقررات قرارداد عمل گردد و لذا در دیوان داوری و پیرو مقررات معاهده بین الدولی قابل رسیدگی نیست.^۱ از سوی دیگر، SGS استدلال می‌کرد که دعوای آن شرکت قراردادی نیست، بلکه انحصاراً بر مبنای مقررات معاهده دوجانبه سرمایه گذاری بین سوئیس و پاکستان مطرح شده است.^۲ دیوان داوری به ریاست آقای فلورنتینو فلیسیانو قاضی

فیلیپینی در حکم مورخ ۶ اوت ۲۰۰۳ به تفصیل به این موضوع بسیار مهم و اساسی پرداخت. دیوان، سؤال اساسی در قضیه را به این ترتیب مطرح کرد:

سؤال اساسی که دیوان باید به آن پردازد تعیین این مطلب است که آیا صلاحیت آن شامل ادعاهای SGS که مبنایشان در نقض ادعایی مفاد معاهده دوجانبه سرمایه گذاری است، می‌گردد (دعای معاهده‌ای) و یا اینکه صلاحیتش شامل ادعاهایی می‌شود که ریشه در نقض ادعایی قرارداد بازرسی بین طرفین دارند (دعای قراردادی) و یا هر دو نوع ادعا.

در پاسخ، دیوان با اشاره اظهار داشت موادی از معاهده سرمایه گذاری دوجانبه که به تشویق به حکم پرونده ویونندی سرمایه گذاری و رفتار مناسب با آن اختصاص دارد مستقیماً به تعهدات قراردادی خصوصی مرتبط نیست؛ زیرا دولت ممکن است بدون تعرض به مفاد قراردادهای خصوصی با سرمایه گذاران، مفاد معاهده سرمایه گذاری را نقض کند و عکس این حالت هم قابل تصور است.^۲ لذا وفق حقوق بین الملل، نقض معاهده سرمایه گذاری و نقض قرارداد سرمایه گذاری، دو سؤال کاملاً مجزا است و در مورد هریک حسب قانون حاکم بر آن تصمیمگیری می‌شود. دیوان داوری بانک جهانی به یک نکته ظریف توجه کرد و آن اینکه هرچند دعای ناشی از نقض قرارداد بازرسی بین پاکستان و شرکت سوئیسی ممکن است «دعای ناشی از سرمایه گذاری» مندرج در ماده ۹ معاهده دوجانبه محسوب گردد، لیکن «دعای ناشی از سرمایه گذاری» موضوع و واقعیات یک اختلاف را وصف می‌کند، نه مبنای حقوقی یکادعا یا مبنای طرح یک دعوی را و لذا صرف اینکه طرفین در ماده ۹ معاهده دوجانبه سرمایه گذاری توافق کرده‌اند دعای ناشی از سرمایه گذاری به دیوان داوری بانک جهانی ارجاع شود، به معنای نفی سایر مراجع حل اختلاف مرضی الطرفین در قراردادهای دیگر نیست. با توجه به این مراتب، دیوان داوری بانک جهانی چنین حکم کرد: «به این ترتیب، ما در ماده ۹ یا سایر مواد معاهده سرمایه گذاری دوجانبه، مطلبی ملاحظه نمی‌کنیم که به دیوان داوری حاضر صلاحیت رسیدگی به دعای احتمالی که انحصاراً ناشی از قرارداد بوده، اعطا کرده باشد ... در نتیجه، دیوان، صلاحیت رسیدگی به دعای مطرح شده SGS را تا آنجا که ناشی از نقض قرارداد بازرسی بوده و به نقض مقررات ماهوی معاهده سرمایه گذاری بی ارتباط باشد، ندارد.» در قضیه دوم که همان خواهان یعنی شرکت سوئیسی SGS اینبار علیه دولت فیلیپین دیوان داوری بانک جهانی به ریاست احمد القشیری حقوقدان مصری تا حدودی از اصول مصرح در قضیه قبل عدول کرد، هرچند در نهایت از رسیدگی به ماهیت دعوی خودداری ورزید. در این قضیه نیز شرکت سوئیسی اختلافی را که ریشه در

قرارداد بازرسی با دولت فیلیپین داشت در دیوان داوری مرکز حل و فصل اختلافات بانک جهانی مطرح کرد. ایضاً دولت فیلیپین به صلاحیت مرکز برای رسیدگی به اختلاف اعتراض کرد و مبنای اعتراض نیز این بود که ادعای شرکت سوئیسی صرفاً قراردادی است، نه معاهده‌ای و قرارداد منعقد بین طرفین نیز مشمول قوانین داخلی فیلیپین و حاوی شرط خاص ارجاع حل و فصل اختلافات به دادگاه محل شرکت سوئیسی، سرمایه گذاری بین سوئیس و فیلیپین استناد می‌کرد. متن این ماده چنین بود: «هریک از طرفین متعاهدین کلیه تعهداتی را که در خصوص هریک از سرمایه گذاریهای سرمایه گذاران طرف دیگر در سرزمین خود به عهده گرفته، محترم خواهد شمرد از» این رویه‌های قضایی در دیوانهای داوری بین المللی این نتیجه گیری حاصل می‌شود که در برخی از قضایا ورود دیوان داوری با توجه به قراردادهای مطرح شده بین کشورهای سرمایه گذار و طرف مقابل، را رسمی کرده و در برخی و موارد مانند مثال سوئیس و پاکستان دیوان داوری بین المللی صلاحیت دخالت را ندارد. و در مقابل دیوان نسبت به ادعای قراردادی شرکت سوئیسی و فیلیپین صلاحیت دارد. دیوان در اینگونه رویه‌های قضایی پیش روی خود خاطرنشان می‌کند که نمی‌توان به استناد معاهده دو جانبه سرمایه گذاری، قید انحصاری حل و فصل اختلافات در قرارداد سرمایه گذاری را نادیده گرفت. در این گونه رویه‌های قضایی سؤال اصلی که پیش می‌آید این نیست که آیا دیوان صلاحیت دارد یاخیر، بلکه سؤال اصلی این است که آیا یک طرف مجاز است برای احقاق حق نزد این دیوان برود در حالیکه مرجع دیگری را برای احقاق حق پیش بینی کرده است (Piranm 2009).

ب- پرونده ترکیه و شرکت PSEG

در ۲۲ مارس سال ۲۰۰۲، مرکز بین المللی حل اختلافات سرمایه گذاری ("ICSID") یک درخواست برای داوری علیه جمهوری ترکیه ("مخاطب") از شرکت PSEG که یک شرکت به ثبت رسیده تحت قوانین نیوجرسی در ایالات متحده آمریکا (USA) می‌باشد دریافت کرد. این شرکت آمریکایی در زمینه معادن زغال سنگ کار می‌کند.

پس از مشاوره با طرفین، ۲۰۰۳ ژانویه ۸، برای نخستین جلسه تعیین شد و طرفین دعوی، طی نامه‌ای از سازمان دیوان از این تاریخ مطلع شدند. طرح دعوا از این قضیه شروع شد که در دو دهه گذشته ترکیه علاقمند به گسترش بخش انرژی خود شد. و با تصویب مجلس وقت تصمیم به گشودن راههای سرمایه گذاری خارجی گرفت. به موجب این قانون که در سال ۱۹۸۴، مجلس به تصویب قانون شماره ۳۰۹۶ به شرکت‌های خصوصی برای ساخت و راه اندازی تاسیسات تولید و به فروش برق تولید شده

به TEAS، نهاد الکتریکی دولتی ترکیه.. بر اساس این قانون یک مدل "ساخت عمل انتقال" ("BOT")، تأسیس شد اجازه می‌دهد سرمایه‌گذاران خصوصی برای انجام پروژه نسل با نیاز از انتقال به دولت مالکیت از سایت و نیروگاه در پایان دوره مجوز. این چارچوب حقوقی در سال ۱۹۹۴ با تصویب قانون شماره ۳۹۹۶، که در اصل ارائه شده برای قراردادهای BOT و موافقت نامه‌های به کار مشمول قانون خصوصی کامل شد. با وجود اینکه پیشنهاد ساخت و ساز معدن زغالسنگ با طرف آمریکایی بود این شرکت میلیون‌ها دلار در اواخر دهه ۱۹۹۰ میلادی صرف مطالعات امکان‌سنجی نمود و در سال ۲۰۰۱ نیز در مذاکرات خود با ترکیه به بن بست رسید. در این بین ترکیه مدعی جبران خسارت و رفتار یر عادلانه طرف آمریکایی خود بود و در طرف دیگر شرکت نیز خواستار رفع هزینه‌ای خود از کشور ترکیه بود. در نهایت دادگاه پرداخت غرامت از طرف شرگت آمریکایی را رد کرد چون دلیلی برای پذیرش ادعای ترکیه مبنی بر خسارت دیدن دستگاههای مولد از سوی طرف آمریکایی ندید. دادگاه همچنین درخواست طرف آمریکایی مبنی بر از دست دادن سود و هزینه از دست دادت زمان را، رد کرد دادگاه همچنین حکم به دادن ۵۶٪ از کل هزینه‌های اکسید برای کشور ترکیه را صادر نمود.

ج - برنامه دعوای انبوه علیه عراق

بر طبق نامه به شماره 22 r.S.C. § 1S23(a)(1)(C) کمیسیون دارای اختیار برای داوری در ادعای اتباع ایالات متحده آمریکا علیه یک دولت خارجی شناخته شد. در تاریخ ۱۴ نوامبر ۲۰۱۲، مشاوران قضائی وزارت امور خارجه آمریکا برای داوری یک توده ادعا برای کسب توافقنامه ادعای بین ادولت یالات متحده آمریکا و دولت جمهوری عراق با عنوان ("CSA")، فرا خوانده شدند که در تاریخ ۲ سپتامبر ۲۰۱۰ به امضا رسید.

ادعاهای ارجاع شده به کمیسیون متشکل از درخواست اتباع امریکایی برای جبران خسارت‌های وارده شده به این افراد که توسط عراق به صورت آگاهانه اتفاق افتاده می‌شود و حتی موضوع گروگانگیری ایناتباع نیز در این ادعا آمده است. این جبران باید در چارچوب CSA باشد وبا شرایط زیر:

آمریکا پرداخت غرامت از سوی دولت عراق را بر اساس ضوابط CSA برای ادعای گروگانگیری خود قبول می‌کند و لی این پرداخت غرامت شامل زیان‌های اقتصادی نمی‌شود.

و کمیسیون تعیین کننده شدت صدمات شخصی جدی است که متضمن پرداخت جبران خسارت‌های اضافی است. بر اساس ارجاع، "آسیب جدی شخصی" ممکن است مواردی از آسیب‌های جدی جسمی،

ذهنی و یا عاطفی ناشی از تجاوز جنسی، بازجویی اجباری، اعدام ساختگی، و یا ضرب و شتم جسمی تشدید شود.

این کمیسیون مدعی است تا اکنون ۲۸ مورد از ادعاها را در یافت کرده و تا این تاریخ برای ۱۶ مورد از این ادعاها رأی صادر شده است و ۱۱ مورد بعدی در انتظار صدور رأی هستند. در این موارد نیز ارای آماده ارائه می‌باشند

د - برنامه دعاوی انبوه علیه آلبانی

بر طبق توافقنامه حل اختلاف بین دولت آمریکا - آلبانی در تاریخ مارس ۱۹۹۵، FCSC دارای حق رأی برای داوری ادعای اتباع ایالات متحده علیه دولت آلبانی برای سلب مالکیت، مصادره و از دست دادن اموال به دست رژیم کمونیستی که قدرت را در آلبانی در پایان جنگ جهانی دوم در اختیار داشت، بود. کمیسیون از مجموع ۲ میلیون دلار دولت آلبانی مبلغ ۱ میلیون دلار را بابت هزینه‌های این کمیسیون خارج کرده و ادعا می‌کند ۱ میلیون دلار دیگر در این صندوق باقی مانده است و بر این اساس از کسانی که ادعای جبران خسارت آنها به صورت بالقوه علیه دولت آلبانی باقی مانده، درخواست می‌کند تا بدون تأخیر نسبت به ارسال ادعای خود اقدام نمایند.

نتیجه گیری

داوری دعاوی انبوه یکی از رویکردهای نوظهور در نظام حل و فصل اختلافات است که به‌ویژه در بسترهای تجاری بین‌المللی اهمیت فزاینده‌ای یافته است. این شیوه از داوری زمانی به کار گرفته می‌شود که تعداد زیادی دعاوی مشابه - با وجود تفاوت اشخاص یا جزئیات در هر پرونده - به طور هم‌زمان مطرح می‌شوند و رسیدگی جداگانه به آن‌ها از منظر زمانی، اقتصادی و فنی، عملاً غیرممکن یا به‌شدت پرهزینه و ناکارآمد است. در چنین شرایطی، داوری انبوه با ایجاد چارچوبی هماهنگ، امکان رسیدگی به این دعاوی را در قالبی واحد یا ساختارمند فراهم می‌سازد. گسترش استفاده از داوری در قراردادهای تجاری، به‌ویژه میان سرمایه‌گذاران خارجی و دولت‌ها یا شرکت‌های داخلی، زمینه‌ساز توسعه داوری دعاوی انبوه شده است. سرمایه‌گذاران برای کاهش ریسک‌های ناشی از نظام‌های قضایی داخلی - از جمله احتمال جانبداری، عدم شفافیت، یا پیچیدگی قوانین - ترجیح می‌دهند اختلافات خود را از طریق داوری حل و فصل کنند. در این راستا، داوری دعاوی انبوه نه تنها به افزایش کارآمدی فرآیند رسیدگی کمک می‌کند، بلکه به تقویت اعتماد سرمایه‌گذاران و ارتقای سطح امنیت حقوقی نیز منجر می‌شود.

بر اساس نتایج این تحقیق، می‌توان گفت داوری دعاوی انبوه تأثیر چشمگیری در ایجاد محیطی باثبات و قابل پیش‌بینی برای سرمایه‌گذاری دارد. یکی از مهم‌ترین مزایای این روش، افزایش قابلیت پیش‌بینی آراست؛ چرا که در بسیاری از موارد، داوران به رویه‌های قبلی در پرونده‌های مشابه استناد می‌کنند و از صدور آرای متضاد پرهیز می‌شود. همچنین استفاده از فناوری‌های نوین در مدیریت و تحلیل داده‌ها، ارتباط با طرفین و ارائه مستندات، موجب تسهیل در روند رسیدگی و ارتقای کیفیت نهایی رأی داوری می‌گردد. از منظر حقوقی و نهادی، اگرچه هنوز چارچوب‌ها و رویه‌های الزام‌آور و جامع در خصوص داوری دعاوی انبوه به‌طور کامل شکل نگرفته است، اما شواهد و تجربیات عملی، به‌ویژه در داوری‌های بین‌المللی سرمایه‌گذاری، نشان می‌دهد که این شیوه در حال تثبیت و گسترش است. نمونه‌هایی نظیر اختلافات ناشی از مصادره اموال، دعاوی ناشی از تحریم‌ها، و پرونده‌های مطرح‌شده نزد دیوان دعاوی ایران-آمریکا، از جمله مصادیقی هستند که کاربست داوری انبوه را توجیه‌پذیر و مؤثر ساخته‌اند. با وجود تمام مزایای ذکر شده، باید توجه داشت که کاربرد داوری دعاوی انبوه همچنان به موارد خاصی محدود می‌شود؛ به‌ویژه پرونده‌هایی که از حیث ماهیت، ساختار حقوقی، و تعداد دعاوی، قابلیت تجمع و رسیدگی یکپارچه را دارند. در غیر این صورت، استفاده از این روش ممکن است منجر به بروز چالش‌های حقوقی، تضییع حقوق فردی یا حتی کاهش مشروعیت فرآیند داوری شود. در مجموع، می‌توان گفت که داوری دعاوی انبوه، با وجود آنکه هنوز در مرحله رشد و آزمون قرار دارد، افق‌های جدیدی را در عرصه حل و فصل اختلافات گشوده است. این روش، به‌ویژه در حوزه سرمایه‌گذاری بین‌المللی، می‌تواند به عنوان ابزاری کارآمد برای تأمین منافع مشترک طرفین، حفظ انسجام رویه‌ها، و تقویت نظم حقوقی جهانی مورد استفاده قرار گیرد، به شرط آن‌که به درستی طراحی و به شکلی متوازن اجرا شود.

References

- Amid, H. (1997). *Amid Dictionary* (10th ed.). Tehran: Amir Kabir Publications.
- Asgari, P. (2012). *Foreign investment law in international arbitration practice*. Tehran: Shahr-e Danesh Publications.
- Falsafi, H. (2012). *International law of treaties*. Tehran: Nashr-e No Publications.

- Hasibi, B. A. (2011). *Government and foreign investors: International standards*. Tehran: Shahr-e Danesh Publications.
- Katouzian, N. (2004). *Civil law (Vol. 3)* (4th ed.). Tehran: Sherkat-e Sahami Enteshar in collaboration with Bahman Barna.
- Katouzian, N. (2009). Interpretation of contract. *Kanoon-e Vokala Monthly*, (9), Esfand 1387 [March 2009].
- Mardani, N., & Beheshti, M. J. (2001). *Civil and commercial procedure law (Vol. 1)*. Tehran: Dadgostar Publications.
- Mousazadeh, R. (2005). *International treaty law* (2nd ed.). Tehran: Mizan Publications.
- Shahabi, M. (1991). *Arbitration in the Constitution*. Tehran: Iranian Committee of ICC Publications.
- Shiroei, A. (1931). *International commercial arbitration (Chapter 4)*. Tehran: SAMT Publications.
- Vezerat-e Omour-e Eqtesadi va Darayi. (2005). *Law and executive bylaw on promotion and protection of foreign investment in Iran (Enacted 2002)*. Tehran: Organization for Investment Economic and Technical Assistance of Iran, Naqsh-e Jahan Press.
- Ziaei Bigdeli, M. R. (2006). *Public international law* (5th ed.). Tehran: Ganj-e Danesh Publications.